

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra obchodu a financí

Diplomová práce

**Vývoj daňového zatížení příjmů osob samostatně
výdělečně činných v ČR**

Michaela Toločková

© 2020 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Michaela Toločková

Ekonomika a management
Provoz a ekonomika

Název práce

Vývoj daňového zatížení příjmů osob samostatně výdělečně činných v ČR

Název anglicky

The evolution of the tax burden on income self-employed persons in the Czech Republic

Cíle práce

Cílem práce je vyhodnotit vývoj daňového zatížení příjmů osob výdělečně činných v České republice v letech 2004 – 2018.

Dílním cílem bude sestavení přehledu faktorů ovlivňujících daňové odvody, který bude sloužit jako podklad pro vyhodnocení sledované problematiky.

Metodika

Teoretická část diplomové práce bude zpracována pomocí kompilace informací z odborné literatury a platných právních předpisů. Pomocí deskripce bude sestavena základní charakteristika zvolené problematiky.

V praktické části bude sestaven základní přehled faktorů upravujících daňové odvody ve sledovaném období let 2004 – 2018.

Na základě získaných dat budou provedeny modelové výpočty, kde bude stanovena daň z příjmů ze samostatné činnosti v jednotlivých letech. Získané výsledky daňového zatížení osob samostatně výdělečně činných budou graficky zpracovány a vyhodnoceny. Pomocí syntézy získaných dat bude posouzen vývoj daňového zatížení u OSVČ a možnosti jeho optimalizace.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

Daň z příjmů ze samostatné činnosti, sazba daně, daňové zatížení, pojistní zatížení

Doporučené zdroje informací

FINANČNÍ SPRÁVA. Podnikatel OSVČ, 2018. [online]. [cit. 2019-04-12]. Dostupné z:

<https://www.financnisprava.cz/cs/dane/dane/dan-z-prijmu/fyzicke-osoby-poplatnik/podnikatel-osvc>

FINANČNÍ SPRÁVA. Údaje z výběru daní: Vývoj inkasa vybraných daní v ČR v letech 1993-2017, 2019.

[online]. [cit. 2019-04-12]. Dostupné z:

<https://www.financnisprava.cz/cs/dane/analyzy-a-statistiky/udaje-z-vyberu-dani>

KUBÁTOVÁ, K. Daňová teorie a politika. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7598-165-3

Ministerstvo financí České republiky. Státní závěrečný účet ČR za rok 2016, 2018. [online]. [cit.

2019-04-12]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2016/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2016-31478>

SKÁLOVÁ, Jana. Změny v daňové zátěži fyzických osob od roku 2013. Český finanční a účetní časopis, 2013, roč. 8, č. 2, s. 25-37.

VANČUROVÁ, A. – LÁCHOVÁ, L. *Daňový systém ČR 2018*. Praha: VOX, 2018. ISBN 978-80-87480-63-2. Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů

Předběžný termín obhajoby

2019/20 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Jitka Šišková, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra obchodu a financí

Elektronicky schváleno dne 25. 2. 2020

prof. Ing. Luboš Smutka, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 26. 2. 2020

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 28. 02. 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Vývoj daňového zatížení příjmů osob samostatně výdělečně činných v ČR" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 29. března 2020

Michaela Toločková

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Jitce Šiškové Ph.D. za odborné vedení, za pomoc a cenné rady při zpracování této diplomové práce.

Vývoj daňového zatížení příjmů osob samostatně výdělečně činných v ČR

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá problematikou skutečné míry zdanění příjmů osob samostatně výdělečně činných. Hlavním cílem práce je zhodnotit vývoj daňového zatížení příjmů osob samostatně výdělečně činných v České republice v letech 2004–2018 a dílčím cílem práce je zjištění hlavních faktorů, které vývoj ovlivnily. Teoretická část práce se věnuje objasnění pojmů v rámci daňového zatížení podnikatelů a vývoje inkasa DPFO ze samostatné činnosti, dále jsou také zmíněny odvody na sociální a zdravotní pojištění. Druhá část práce se zabývá samostatným výpočtem míry daňového zatížení poplatníků DPFO s použitím násobku průměrné mzdy za období 2004 až 2018. Jednotlivé modely jsou zaměřeny pouze na poplatníka, který má příjem ze samostatné činnosti a který uplatňuje paušální výdaje v zemědělské, řemeslné nebo ostatní živnosti. Výpočty míry zdanění jsou provedeny ve třech příjmových kategoriích: 0,67; 1,00 a 1,67násobku průměrné mzdy a jsou zkoumány na poplatníkovi bez dítěte, poplatníkovi s jedním dítětem a poplatníkovi se dvěma dětmi. V závěrečné části práce je provedena komparace modelových situací za jednotlivé roky 2004 až 2018 a popsán dopad jednotlivých faktorů působících na vývoj inkasa DPFO ze samostatné činnosti.

Klíčová slova: daňové zatížení, daň z příjmů fyzických osob, samostatná činnost, efektivní sazba daně, sleva na dani, průměrná mzda

Tax burden development of self-employed persons income in the Czech Republic

Abstract

The thesis deals with the issue of the current rate of self-employed person taxation. The thesis is aimed at evaluating tax burden development of self-employed persons income in the Czech Republic over years 2004–2018. The partial goal is to discover main factors that influenced the changes in taxation. The theoretical part of the thesis clarifies terms related to tax burden of self-employed persons and development of collecting value added personal income tax from independent activity, as well as contributions to social and health insurance. The second part of the thesis deals with a calculation of tax burden of personal income tax taxpayers using multiples of the average wage for the period 2004 to 2018. Individual models are focused only on taxpayers who have income from the independent activity and who apply flat-rate expenditure in agricultural, craft and other trades. The taxation rate calculations are performed on three income categories: 0.67; 1.00 and 1.67 multiples of the average wage and are examined on a taxpayer without a child, a taxpayer with one child and a taxpayer with two children. The final part of the thesis performs a comparison of the model situations for the period 2004 to 2018 and describes impact of individual factors affecting the development of collecting value added personal income tax from independent activity.

Keywords: tax burden, personal income tax, independent activity, effective tax rate, tax credit, average wage

Obsah

1 Úvod.....	13
2 Cíl práce a metodika	14
2.1 Cíl práce	14
2.2 Metodika	14
3 Teoretická východiska	16
3.1 Definice a charakteristika osob samostatně výdělečně činných	16
3.1.1 Vývoj počtu OSVČ	17
3.1.2 Švarcsystém	19
3.1.3 Mezinárodní srovnání sebezaměstnaných na celkové zaměstnanosti.....	19
3.2 Daň z příjmů fyzických osob	21
3.2.1 Dílčí základ daně ze samostatné činnosti	21
3.2.2 Vývoj v konstrukci DPFO ze samostatné činnosti v České republice.....	22
3.3 Sociální zabezpečení a zdravotní pojištění	25
3.3.1 Sociální zabezpečení.....	25
3.3.2 Veřejné zdravotní pojištění.....	26
3.3.3 Přehled o příjmech a výdajích	27
3.4 Daňové zatížení osob samostatně výdělečně činných.....	28
3.4.1 Výběr splatné daně z příjmů od osob samostatně výdělečně činných.....	29
3.5 Možnosti daňové optimalizace příjmů fyzických osob ze samostatné činnosti	33
3.5.1 Možnosti výpočtu daňové povinnosti fyzických osob ze samostatné činnosti	33
3.6 Prvky daňové optimalizace fyzických osob	37
4 Výpočty daňového zatížení DPFO ze samostatné činnosti za období 2004 až 2018	39
4.1 Model s koeficientem 0,67	41
4.1.1 Model s koeficientem 0,67 – zemědělská živnost	42
4.1.2 Model s koeficientem 0,67 – řemeslná živnost.....	45
4.1.3 Model s koeficientem 0,67 – ostatní živnost	47
4.2 Model s koeficientem 1,00	49
4.2.1 Model s koeficientem 1,00 – zemědělská živnost	49
4.2.2 Model s koeficientem 1,00 – řemeslná živnost.....	52
4.2.3 Model s koeficientem 1,00 – ostatní živnost	55
4.3 Model s koeficientem 1,67	57
4.3.1 Model s koeficientem 1,67 – zemědělská živnost	57
4.3.2 Model s koeficientem 1,67 – řemeslná živnost.....	60
4.3.3 Model s koeficientem 1,67 – ostatní živnost	62

5 Zhodnocení a zdůraznění hlavních faktorů na vývoj daňového zatížení OSVČ	65
5.1 Dopad jednotlivých faktorů na vývoj inkasa DPFO ze samostatné činnosti ...	71
Závěr	73
6 Seznam použitých zdrojů	75
7 Přílohy	79

Seznam obrázků

Obrázek 1: Vývoj počtu OSVČ z hlavní a vedlejší činnosti v letech 2009 až 2019

Obrázek 2: Podíl osob samostatně výdělečně činných na celkové zaměstnanosti v %

Obrázek 3: Vývoj nejvyšších sazeb daně z příjmů fyzických osob v ČR a průměru EU v letech 2004–2019

Obrázek 4: Lafferova křivka

Obrázek 5: Vývoj efektivní sazby daně u podnikatele provozující zemědělskou živnost pro model s koeficientem 0,67

Obrázek 6: Vývoj efektivní sazby daně podnikatele působícího v rámci řemeslné živnosti pro model s koeficientem 0,67

Obrázek 7: Vývoj efektivní sazby daně podnikatele působícího v rámci ostatní živnosti pro model s koeficientem 0,67

Obrázek 8: Vývoj efektivní sazby daně u podnikatele působícího v rámci zemědělské živnosti pro model s koeficientem 1,00

Obrázek 9: Vývoj efektivní sazby daně u podnikatele působícího v rámci řemeslné živnosti pro model s koeficientem 1,00

Obrázek 10: Vývoj efektivní sazby daně u podnikatele působícího v rámci ostatní živnosti pro model s koeficientem 1,00

Obrázek 11: Vývoj efektivní sazby daně u podnikatele působícího v rámci zemědělské živnosti pro model s koeficientem 1,67

Obrázek 12: Vývoj efektivní sazby daně u podnikatele působícího v rámci řemeslné živnosti pro model s koeficientem 1,67

Obrázek 13: Vývoj efektivní sazby daně u podnikatele působícího v rámci ostatní živnosti pro model s koeficientem 1,67

Seznam tabulek

Tabulka 1: Algoritmus výpočtu daně z příjmů fyzických osob

Tabulka 2: Předpis pro klouzávě progresivní sazbu daně v České republice v roce 2004-2005

Tabulka 3: Předpis pro klouzávě progresivní sazbu daně v České republice v roce 2006-2007

Tabulka 4: Vývoj sazeb sociálního zabezpečení a zdravotního pojištění v %

Tabulka 5: Minimální měsíční zálohy OSVČ na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění

Tabulka 6: Přehled vývoje inkasa DPFO podnikatelů v letech 2004 až 2018 (v mil. Kč)

Tabulka 7: Vývoj paušálních výdajů DPFO dle § 7 ZDP v letech 2004–2018

Tabulka 8: Algoritmus výpočtu DPFO ze samostatné činnosti v ČR v letech 2004-2018

Tabulka 9: Vývoj slevy na poplatníka v letech 2004–2018

Tabulka 10: Výše daňového zvýhodnění na dítě v závislosti na počtu dětí v letech 2005-2018

Tabulka 11: Vývoj daně/daňového bonusu u podnikatele provozující zemědělskou živnost pro model s koeficientem 0,67

Tabulka 12: Vývoj daně/daňového bonusu u podnikatele působícího v rámci řemeslné živnosti pro model s koeficientem 0,67

Tabulka 13: Vývoj daně/daňového bonusu u podnikatele působícího v rámci ostatní živnosti pro model s koeficientem 0,67

Tabulka 14: Vývoj daně/daňového bonusu u podnikatele působícího v rámci zemědělské živnosti pro model s koeficientem 1,00

Tabulka 15: Vývoj daně/daňového bonusu u podnikatele působícího v rámci řemeslné živnosti pro model s koeficientem 1,00

Tabulka 16: Vývoj daně/daňového bonusu u podnikatele působícího v rámci ostatní živnosti pro model s koeficientem 1,00

Tabulka 17: Vývoj daně/daňového bonusu u podnikatele působícího v rámci zemědělské živnosti pro model s koeficientem 1,67

Tabulka 18: Vývoj daně/daňového bonusu u podnikatele působícího v rámci řemeslné živnosti pro model s koeficientem 1,67

Tabulka 19: Vývoj daně/daňového bonusu u podnikatele působícího v rámci ostatní živnosti pro model s koeficientem 1,67

Tabulka 20: Vliv zrušení nezdanitelné části základu daně na dítě

Tabulka 21: Vliv zrušení základní nezdanitelné části základu daně

Tabulka 22: Vliv zavedení rovné daně a zvýšení slev na dani

Tabulka 23: Vliv zrušení daňového zvýhodnění na dítě

Tabulka 24: Vliv zavedení solidární sazby daně

Tabulka 25: Vliv omezení paušálních výdajů

Tabulka 26: Vliv navrácení daňového zvýhodnění na dítě

Seznam použitých zkratk

ČSSZ	Česká správa sociálního zabezpečení
DPFO	Daň z příjmů fyzických osob
EET	Elektronická evidence tržeb
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
SP	Sociální pojištění
SZP	Sociální a zdravotní pojištění
ZP	Zdravotní pojištění

1 Úvod

Diplomová práce se zabývá vývojem daňového zatížení příjmů osob samostatně výdělečně činných v České republice v letech 2004-2018. Poměrně dlouhé časové období dává prostor pro některé teoretické zobecnění. V této práci je pojem daňového zatížení chápán jako zatížení daní z příjmů fyzických osob. Míra daňového zatížení poté ukazuje na to, jakou část ze svého příjmu odvede poplatník na dani.

Pro objektivní způsob měření míry zdanění poplatníků se využívají relativní ukazatele, jelikož nominální sazby daně nevypovídají o skutečné míře zdanění dostatečně. Skutečná míra zdanění může být měřena pomocí efektivní sazby daně, která zajistí individuální sazbu pro každého poplatníka (Široký a Maková 2008).

Toto téma je důležité jak pro poplatníky daně z příjmů fyzických osob ze samostatné činnosti, tedy fyzické osoby, tak i pro státní rozpočet, pro který znamená inkaso daně z příjmů fyzických osob důležitou příjmovou položku. Pro státní rozpočet má vyšší význam daň z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti než ze samostatné činnosti. Výnos z daně z příjmů ze samostatné činnosti je zanedbatelný oproti výnosu daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti.

Během let 2004 až 2018 je zaznamenán výrazný pokles výběru daně z příjmů fyzických osob samostatně výdělečně činných. Důvody, které vedly k takovému poklesu mohou být zejména dle Skálové (2013) ve velkorysém uplatňování paušálních výdajů, v možnostech uplatňování slev na daňové zvýhodnění nebo uplatňování slev na manželku.

Daňové zatížení podnikatelů je také velmi diskutovaným tématem na půdě poslanecké sněmovny, konkrétně zda je daňové zatížení osob samostatně výdělečně činných dostatečné a zda má být stejné jako u zaměstnanců. Podle teorie optimálního zdanění by měl být příjem ze samostatné činnosti zdaněn méně než příjem ze mzdy. Jedním z důvodů je to, že osoby samostatně výdělečně činné mají více možností se vyhnout placení daní (Bosch a Boer, 2019). V České republice bylo v průběhu let 2004-2018 zavedeno několik daňových politik podporujících příjem ze samostatné výdělečné činnosti. Zároveň se podíl podnikatelů (v celkové zaměstnanosti) pohyboval v rozmezí 16–18 % v porovnání se stabilními příjmy v jiných zemí OECD (OECD, 2018). Podnikatelé tak významně ovlivňují celkovou zaměstnanost v České republice, kdy procento sebezaměstnaných je dle OECD (2018) čtvrté nejvyšší mezi zeměmi EU.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem práce je vyhodnotit vývoj daňového zatížení příjmů osob samostatně výdělečně činných v ČR v letech 2004–2018 v závislosti na výši příjmu a počtu vyživovaných dětí. Dílčím cílem je identifikovat hlavní faktory, které ovlivnily vývoj a výši daňového zatížení podnikatelů.

2.2 Metodika

Teoretická část práce je zaměřena na objasnění pojmů v rámci daňového zatížení podnikatelů a vývoje inkasa DPFO ze samostatné činnosti, dále jsou zmíněny odvody na sociální a zdravotní pojištění.

Vlastní část práce se zabývá samostatným výpočtem míry daňového zatížení poplatníků DPFO s použitím násobků průměrné mzdy za období 2004 až 2018. Jednotlivé modely jsou zaměřeny pouze na poplatníka, který má příjem ze samostatné činnosti dle §7 Zákona o daních z příjmů a který uplatňuje paušální výdaje v živnosti zemědělské, řemeslné a ostatní.

Pro výpočet daňového zatížení je využito násobku průměrné mzdy. Výpočty daňového zatížení jsou provedeny ve třech příjmových kategoriích: 0,67; 1,00 a 1,67. Příjmové kategorie byly rozděleny podle OECD (2019). V této práci se vychází z průměrných mezd vyhlášených každoročně ministerstvem práce a sociálních věcí, které jsou upraveny pomocí koeficientů.

Průměrná mzda je považována za hrubý příjem podnikatele, který je dále vynásoben pěti, aby tato průměrná mzda odpovídala po odečtení paušálních výdajů reálnému hrubému zisku.

Na základě získaných dat jsou provedeny zjednodušené výpočty, kde je vypočítána DPFO ze samostatné činnosti tak, že je stanoven základ daně. Za základ daně v případě daně z příjmů fyzických osob ze samostatné činnosti jsou považovány příjmy snížené o výdaje. Na základ daně DPFO ze samostatné činnosti je aplikována sazba DPFO ze samostatné činnosti. Nakonec je aplikována sleva na poplatníka a daňové zvýhodnění na vyživované dítě. V případě vysokého základu daně je na vypočtenou DPFO aplikováno solidární zvýšení daně.

Z dat získaných z výpočtu je počítána a zjišťována míra zdanění a s její pomocí pak efektivní sazba daně. Na základě vypočítané míry zdanění je získána individuální sazba pro každou modelovou osobu.

Všechny modely jsou počítány na základě ročních průměrných mezd, jejichž výsledkem je roční výše daně/daňový bonus. V rámci daňového bonusu jsou dány limity, kterých může poplatník dosahovat. Minimální daňový bonus je v analyzovaném období 100 Kč. Maximální výše daňového bonusu činí v letech 2005-2007 30 000 Kč, v letech 2008-2011 je ve výši 52 200 Kč a od roku 2012 po současnost maximální výše činí 60 300 Kč.

V závěrečné části práce je provedena komparace jednotlivých modelových situací za jednotlivé roky 2004 až 2018 a jsou hledány hlavní faktory, které vývoj daňového zatížení poplatníka ovlivnily. Dále je také popsán dopad jednotlivých změn daňových politik na vývoj inkasa DPFO ze samostatné činnosti.

3 Teoretická východiska

První kapitola se zaměřuje na objasnění osob samostatně výdělečně činných. Cílem této kapitoly je shrnout poznatky, které přispěly k tvorbě této práce. V této kapitole se vychází z dosavadního poznání, které je relevantní dané problematice. Dále je popsána daň z příjmů fyzických osob, sociální zabezpečení a zdravotní pojištění a daňové zatížení osob samostatně výdělečně činných.

3.1 Definice a charakteristika osob samostatně výdělečně činných

V České republice dle Průši a spol. (2008) neexistuje jednotná definice osob samostatně výdělečně činných. Daňové zákony, statistické výkaznictví a hospodářská politika tento pojem hodnotí zcela diferencovaně.

Osoby samostatně výdělečně činné (dále jen „OSVČ“) se dle právních předpisů rozdělují zpravidla do tří skupin:

- živnostníci a řemeslníci (osoby podnikající na základě živnostenského zákona),
- podnikatelé v zemědělství (osoby podnikající na základě zemědělského zákona),
- osoby vykonávající tzv. svobodná povolání (osoby podnikající na základě ostatních zákonů) (Průša a spol., 2008).

OSVČ nejčastěji podniká na základě živnostenského zákona (Průša a spol., 2008). Živnost je dle zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání charakterizována jako: „soustavná činnost provozovaná samostatně, vlastním jménem, na vlastní odpovědnost, za účelem dosažení zisku a za podmínek stanovených tímto zákonem“.

Zákon č. 455/1991 Sb. o živnostenském podnikání rozděluje živnosti na ohlašovací a koncesované, kdy ohlašovací živnost lze provozovat na základě ohlášení a koncesovanou na základě udělení koncese. Zákon dále dělí ohlašovací živnosti na živnost volnou, u které musí být splněny pouze všeobecné podmínky, řemeslnou a vázanou, k nimž musí být prokázána odborná způsobilost, která je stanovená tímto zákonem.

OSVČ dle Průši a spol. (2008) představují důležitý segment ekonomiky, zejména OSVČ podnikající na základě živnostenského podnikání. Tento typ podnikání je vhodný zejména pro malé a střední podniky. Malé a střední podnikání je podporováno jak na národní, tak i na evropské úrovni. Samostatné podnikání je podporováno ze strany Evropské unie na základě operačních programů financovaných ze strukturálních fondů EU, především v rámci Operačního programu průmysl a podnikání.

Adamczyk a spol. (2019) ve své studii popisují výhody a nevýhody samostatného podnikání. Za hlavní výhodu považují především svobodu, kdy si podnikatelé mohou sami rozhodovat o tom, kolik práce, kdy a jakou práci budou vykonávat. Za další výhodu považují schopnost dosáhnout vyššího příjmu v důsledku přijetí velmi riskantního rozhodnutí spolu s vyšší očekávanou mírou návratnosti, to však často i na úkor svého času. Další výhodou je, že díky nižším odvodům na sociální a zdravotní pojištění mohou zvyšovat disponibilní příjem (celkový příjem snížený o odvedené daně a poplatky za sociální a zdravotní pojištění). Jako hlavní nevýhody autoři spatřují nejistotu příjmu, riziko ztrát souvisejícími s investicemi, konkurenční tlak a nižší sociální dávky.

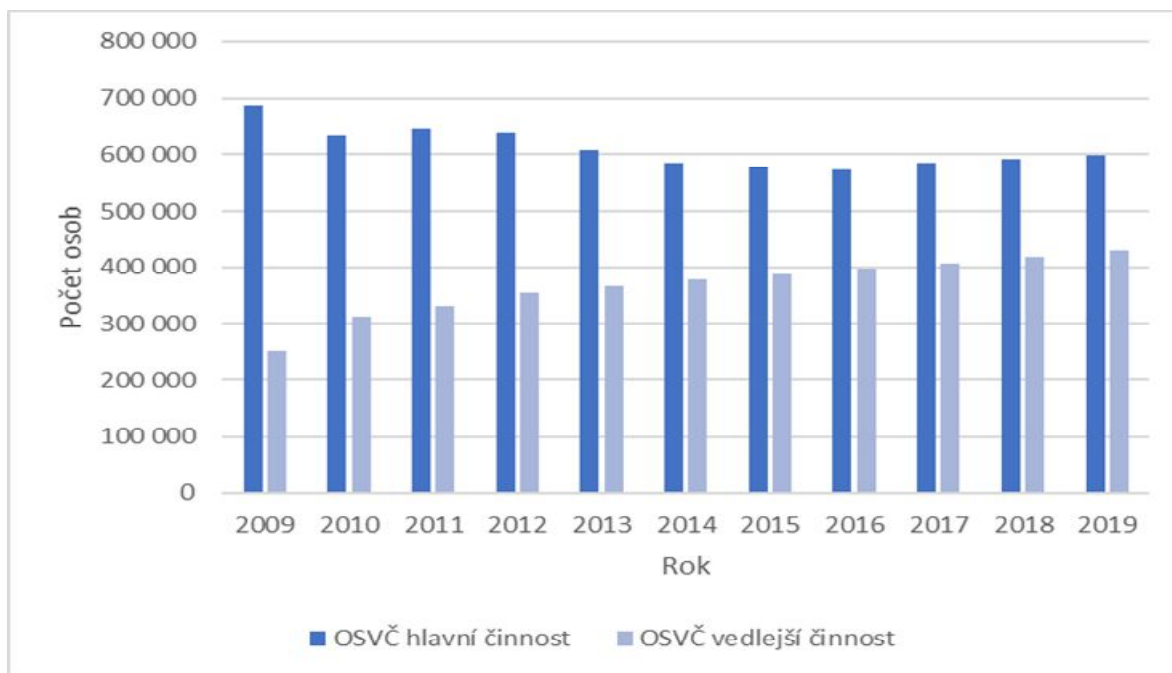
Baštýř a spol. (2007) z provedeného výzkumu motivace k podnikání uvádí, že nejčastějším důvodem motivace k samostatnému podnikání shledávají lidé v samostatnosti rozhodování (v průzkumu tuto odpověď zvolilo 26,7 % respondentů) a ve vyšším uspokojení z pracovní činnosti oproti zaměstnaneckému postavení (21,7 % respondentů) a rovněž v kreativním způsobu podnikání (18,3 % respondentů). Méně než 5 % respondentů odpovědělo, že pro ně motivaci představuje předání rodinné firmy, pokračování v rodinné tradici nebo využití restituovaného majetku. Výhodnější zdaňování než u zaměstnaneckého poměru přesvědčilo pouze 2 % respondentů.

3.1.1 Vývoj počtu OSVČ

Dle ČSSZ (2019) stále klesá počet OSVČ v hlavní činnosti již od roku 2009. Za posledních 7 let jich ubylo o 115 tisíc. Dle tiskové zprávy ČSSZ k 31.3.2009 byl počet OSVČ v hlavní činnosti vyčíslen na 687 743 a k 31.3.2016 toto číslo kleslo na hodnotu 572 126. ČSSZ naopak uvádí, že roste počet osob, které mají podnikání jako vedlejší činnost. Od roku 2017 počet OSVČ v hlavní činnosti a vedlejší činnosti začíná opět narůstat. Vývoj počtu OSVČ z hlavní a vedlejší činnosti je znázorněn v následujícím obrázku č. 1.

Průša a spol. (2008) uvádějí jako důvod poklesu počtu OSVČ v České republice například nízkou kapitálovou vybavenost potřebnou pro samotné zahájení nezávislé činnosti. Také uvádějí, že počet podnikatelů je stabilní a na situaci na trhu nemá výrazný vliv. Dále uvádějí, že v roce 2007 se sektor samostatné výdělečné činnosti podílel zhruba z 1/3 na celkové zaměstnanosti.

Obrázek 1: Vývoj počtu OSVČ z hlavní a vedlejší činnosti v letech 2009 až 2019

Zdroj: Česká správa sociálního zabezpečení (2019a), vlastní zpracování

Analýza společnosti CRIF – Czech Credit Bureau ukazuje, že klesá hlavně počet mladých lidí podnikajících na základě samostatné činnosti. V roce 2015 začalo podnikat více než 48 tis. lidí ve věku 18-35 let, což představuje 59% podíl na celkovém počtu OSVČ. Oproti roku 2010 se počet mladých lidí vstupujících do nezávislé činnosti snížil téměř o třetinu (Morávek, 2016).

Havlíček (2016) v rozhovoru pro portál Podnikatel.cz uvádí, že se do samostatného podnikání fyzické osoby nehrnou. A to především z důvodu, že si živnostníci uvědomují, že podnikat jako OSVČ s ohledem na sociální jistoty a rizika je nevýhodné a buď pracují v zaměstnaneckém poměru nebo si raději založí společnost s ručením omezeným za jednu korunu (Morávek, 2016).

Vlach (2016) uvedl pro portál Podnikatel.cz, že za poklesem OSVČ může paradoxně stát i rostoucí ekonomika. Firmy během hospodářské konjunktury nemají dostatek pracovních sil, a tak dávají výhodnější podmínky zaměstnancům, které přesvědčí i osoby, které by mohli vykonávat samostatnou činnost (Morávek, 2016).

Sebezaměstnaní jsou většinou vůči velkým podnikům ve slabší pozici. Jejich podpora je proto nutností (Průša a spol., 2013)

3.1.2 Švarcsystém

Střední a velké podniky často přistupují k outsourcingu dodavatelských činností všeho druhu (tj. vyčlenění podpůrných a vedlejších činností jiné společnosti na základě dlouhodobé smlouvy), ve snaze ušetřit co nejvíce peněz, a tak přenášejí podnikatelské riziko na své subdodavatele. Poté často dochází k nelegálnímu podnikání na základě švarcsystému neboli zdánlivé samostatné činnosti, který vzniká nejen v České republice.

Zdánlivě sebezaměstnaní, jsou v pozici subdodavatele mnohem více ohroženi ekonomickými potížemi monopolního zákazníka, druhotnou platební neschopností a rizikem snadného zániku. Zdánlivá samostatná činnost potom poškozují díky daňovým úlevám zájmy státu (Průša a spol., 2013)

Dle Průši a spol. (2013) jsou hlavními znaky švarcsystému vystupování jménem zaměstnavatele, každý měsíc stejné odměny za práci, práce vykonávané pro jednoho zaměstnavatele, používání pracovních nástrojů zaměstnavatele, pevně daná pracovní doba, pevně dané pracovní místo, jistý náznak vztahu nadřízenosti a podřízenosti, odpovědnost za škodu a nedostatečná specializace.

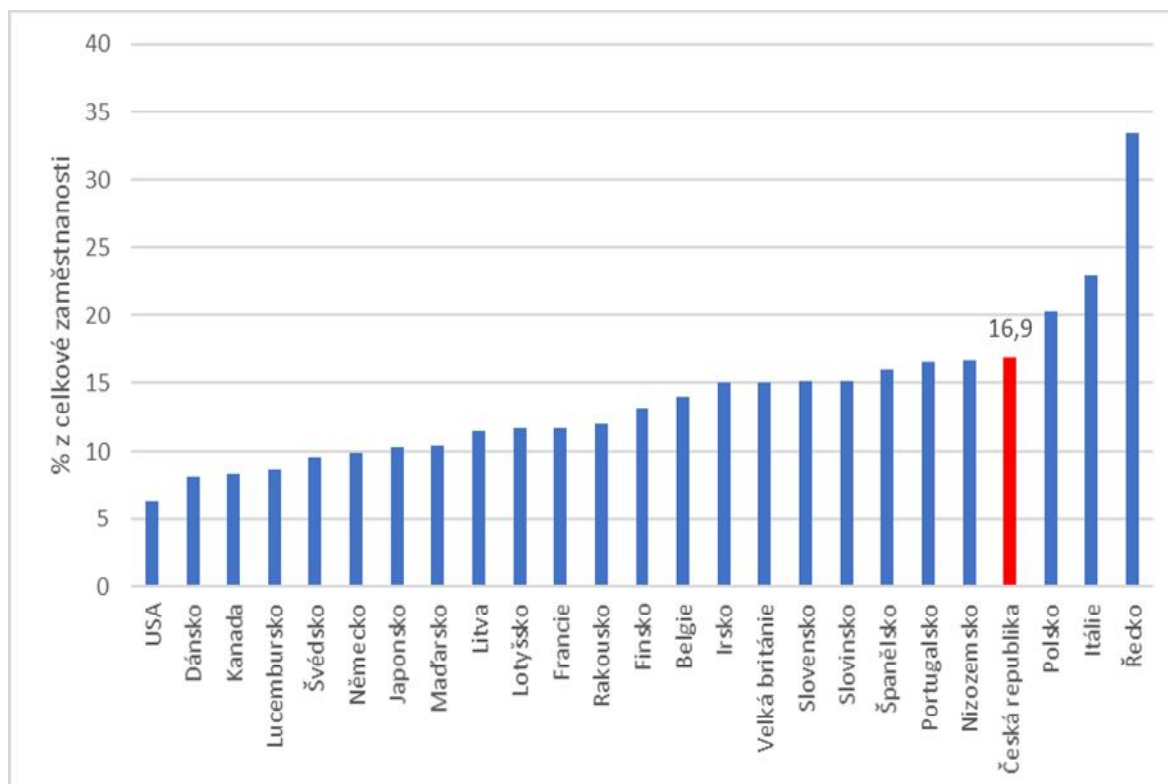
Švarcsystém se dle Niedermeierové (2019) v České republice vyskytuje, a to především v oblasti složitých a specializovaných oborů jako je IT, kde je velmi náročné prokázat, že se firmy této formy nelegálního zaměstnávání dopouštějí. Firmy si pomocí právě tzv. Švarcsystému krátí daně a odvody na sociální a zdravotní pojištění, které je výhodné i pro samotné OSVČ. K zamezení švarcsystému by přitom pomohlo samotné snížení rozdílu mezi zdaněním zaměstnanců a živnostníků.

3.1.3 Mezinárodní srovnání sebezaměstnaných na celkové zaměstnanosti

Průša a spol. (2013) uvádí, že podíl sebezaměstnaných na celkové zaměstnanosti je ovlivněn legislativními podmínkami, hlavně jejich zdaněním, které je v jednotlivých zemích rozdílné. Rozsah sebezaměstnaní je také ovlivněn úrovní a strukturou národní ekonomiky. Vysoký podíl zemědělství v ekonomice je spojován s vysokým počtem drobných soukromých farmářů, kdy výraznou roli hraje i daňová politika dané země. Podíl sebezaměstnaní ovlivňuje také situace na trhu práce, poptávka po pracovní síle a příjmová hladina. Nedostatek pracovních příležitostí na trhu práce vede k rozšiřování samostatné výdělečné činnosti. Naopak, růst nabídky pracovních míst a rostoucí příjem zvyšuje počty zaměstnanců na úkor sebezaměstnaných.

Vývoj podílu sebezaměstnaných je různorodý. Dle OECD (2018) došlo ve většině evropských států k poklesu podílu sebezaměstnaných zhruba o 15 až 20 procentních bodů za posledních 20 let. Naopak stabilní je sektor samostatné výdělečné činnosti v USA, Itálii, Nizozemsku a Španělsku. Podstatnější nárůst sebezaměstnanosti vykázala Velká Británie a státy východní Evropy. V České republice se podíl podnikatelů pohyboval v rozmezí 16-18 % na celkové zaměstnanosti. Podnikatelé tak významně ovlivňují celkovou zaměstnanost v České republice, kdy procento sebezaměstnaných je dle OECD (2018) čtvrté nejvyšší mezi zeměmi Evropské unie. Nejvyšší podíl sebezaměstnaných má Řecko, Itálie a Polsko. Podíl osob samostatně výdělečně činných na celkové zaměstnanosti v zemích EU je znázorněn v obrázku č. 2.

Obrázek 2: Podíl osob samostatně výdělečně činných na celkové zaměstnanosti v %

Zdroj: Self employment rate (OECD, 2018); vlastní zpracování

Dle Průši a spol (2013) ekonomická úroveň konkrétní země není zásadní. Velkou roli hraje i poloha státu, kdy země kolem Středozemního moře s příznivými klimatickými podmínkami pro turistických ruch mají větší podíl sebezaměstnaných. Velký vliv má také podíl zemědělství na HDP (viz Polsko). Na postupný pokles sebezaměstnaných

v zemědělství má výrazný vliv nahrazování manuální práce různými stroji. Podpora státu je v tomto případě nutností.

Velkou roli v oblasti samostatného podnikání hraje daňová politika, která ovlivňuje celkový dosažený příjem osoby samostatně výdělečně činné. Příjmy plynoucí ze samostatného podnikání osob samostatně výdělečně činných v České republice podléhají zákonu č. 586/1992 Sb. o daních z příjmů fyzických osob.

3.2 Daň z příjmů fyzických osob

Základ DPFO je rozdělen do pěti dílčích základů daně. Mezi dílčí základy daně patří příjmy ze závislé činnosti, příjmy ze samostatné činnosti, příjmy z kapitálového majetku, příjmy z nájmu a ostatní příjmy (Vančurová a Láchová, 2018). V této práci je využit dílčí základ DPFO ze samostatné činnosti.

3.2.1 Dílčí základ daně ze samostatné činnosti

Za příjmy ze samostatné činnosti se dle Vančurové a Láchové (2018) považuje:

- příjem ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství,
- příjem z živnostenského podnikání,
- příjem z jiného podnikání podle zvláštních předpisů,
- podíl na zisku společníka veřejné obchodní společnosti a komplementáře komanditní společnosti,
- příjem z užití nebo poskytnutí práv z průmyslového vlastnictví a autorských práv, a to včetně práv příbuzných právu autorskému,
- příjem z nájmu majetku zařazeného v obchodním majetku,
- příjem z výkonu nezávislého povolání.

Základem DPFO ze samostatné činnosti jsou příjmy snížené o výdaje, popř. výdaje stanovené paušální sazbou. Po stanovení celkového základu daně může dojít ke snížení základu daně prostřednictvím nestandardních odpočtů (základní nezdanitelná částka ze základu daně a nezdanitelná částka základu daně na dítě), které lze uplatnit až při ročním zúčtování. Před výpočtem daně se upravený základ daně zaokrouhlí na stovky korun dolů a následně se z něho určí velikost daně prostřednictvím příslušné sazby daně z příjmů fyzických osob. Pokud poplatník dosáhne 48násobku průměrné mzdy, upraví se daň o solidární zvýšení daně, která má lineární sazbu 7 %. Následně se daň upraví o slevy, u

kterých může poplatník čerpat slevy do 0 Kč. Sleva na dani na vyživovaného manžela a sleva na dani za umístění dítěte se dá odečíst až při ročním zúčtování. Následně se daň po slevách upraví o daňové zvýhodnění na dítě. Po odečtení daňového zvýhodnění na dítě vznikne daň po slevách či daňový bonus. V následující tabulce č. 1 je poté znázorněn postup výpočtu daně z příjmů fyzických osob.

Tabulka 1: Algoritmus výpočtu daně z příjmů fyzických osob

Základ daně
- nestandardní odpočty
= upravený základ daně (zaokrouhlený na stovky korun dolů)
x sazba daně (15 %)
= částka daně před slevami
+ solidární zvýšení daně (7 %)
- Slevy na dani
Daň po slevách
- Daňové zvýhodnění na dítě
Daň po uplatnění daňového zvýhodnění (daňový bonus)

Zdroj: Vančurová a Láchová, 2018; vlastní zpracování

3.2.2 Vývoj v konstrukci DPFO ze samostatné činnosti v České republice

Od roku 1993 prošel zákon o daních z příjmů fyzických osob řadou úprav. Upravoval se nejen základ daně, ale měnily se rovněž počty daňových sazeb a jejich výše.

Česká republika se nechala inspirovat některými zeměmi Evropské unie a od roku 2008 zavedla „rovnou daň“. Tuto změnu přinesla daňová reforma v roce 2008, která je součástí novely zákona o daních z příjmů, zákona č. 261/2007 sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů. Tato novela, která nabyla účinnosti od 1. ledna 2008, výrazně změnila systém zdaňování.

V souvislosti se sazbou daně došlo k velmi výrazným změnám, jelikož byla odstraněna progresivní daň se zdaňovacími pásmy ve výši 12 %, 19 %, 25 % a 32 % (čím vyšší byl základ daně, tím vyšší byla sazba daně), která platila od roku 1993 až do roku 2007 a byla nahrazena lineární sazbou daně 15 %. To však přineslo vyšší daňovou zátěž pro nízkopříjmovou skupinu poplatníků. V následujících tabulkách č. 2 a 3 je znázorněn předpis pro progresivní sazbu daně v letech 2004 až 2007.

Tabulka 2: Předpis pro klouzavě progresivní sazbu daně v České republice v roce 2004-2005

Základ pro výpočet daně		Daň z příjmů FO 2004-2005	Ze základu přesahujícího (Kč)
od Kč	do Kč		
0	109 200	15 %	0
109200	218 400	20 % + 16 380 Kč	109 200
218400	331 200	25 % + 38220 Kč	218 400
331200	a více	32 % + 66 420 Kč	331 200

Zdroj: Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, vlastní zpracování

Tabulka 3: Předpis pro klouzavě progresivní sazbu daně v České republice v roce 2006-2007

Základ pro výpočet daně		Daň z příjmů FO 2006-2007	Ze základu přesahujícího (Kč)
od Kč	do Kč		
0	121 200	12 %	0
121 200	218 400	19 % + 14 544 Kč	121 200
218 400	331 200	25 % + 33 012 Kč	218 400
331 200	a více	32 % + 61 212 Kč	331 200

Zdroj: Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, vlastní zpracování

Blechová (2012) považuje za výhodu zavedení rovné daně zjednodušení systému zdaňování a tím zvýšenou míru dodržování daňových předpisů a snížení rozsahu tzv. daňové optimalizace a daňových úniků. Uvádí však také, že díky zavedení lineární sazby daně z příjmů fyzických osob byly zvýhodněny středně a zejména vysokopříjmové skupiny poplatníků. Tyto výrazné rozdíly byly kompenzovány razantním zvýšením slev na dani (Dráb a Drábová, 2008).

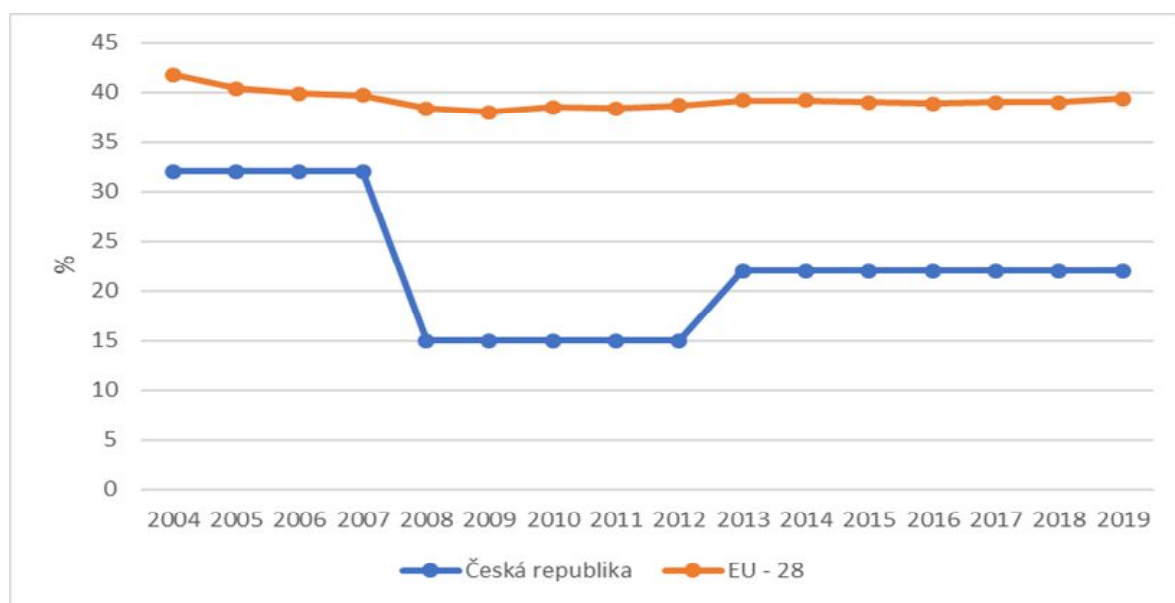
Vítek (2011) se zabývá problematikou rozporu ustanovení českého zákona o daních z příjmů pro fyzické osoby související se zavedením rovné daně v roce 2008 a řadou osvobození od daně, odpočtů a slev pro všechny poplatníky. Jedná se zejména o odpočitatelné položky v podobě darů, plateb na životní pojištění a penzijní připojištění, úroky z hypoték, dále pak slevy na invaliditu, slevy pro studenty a daňové zvýhodnění na vyživované děti. Díky slevám na dani je při jednotné daňové sazbě daňové zatížení stále progresivní, ačkoliv v porovnání s většinou zemí OECD je daňová progrese nižší (Gola, 2017).

V roce 2013 byla k lineární sazbě 15 % navíc zavedena solidární daň ve výši 7 % v případě, že je součet dílčích základů daně podle §6 a §7 kladný a jeho příjem je vyšší než

48násobek průměrné mzdy stanovené podle zákona upravujícího pojistné na sociální zabezpečení (Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů).

Česká republika vždy patřila mezi země, které měly ve srovnání s průměrem Evropské unie nižší sazbu daně z příjmů fyzických osob, než byl celkový průměr Evropské unie. Vývoj nejvyšších sazeb daně z příjmů fyzických mezi lety 2004-2019 je znázorněn na obrázku č. 3.

Obrázek 3: Vývoj nejvyšších sazeb daně z příjmů fyzických osob v ČR a průměru EU v letech 2004–2019

Zdroj: Taxation trends in European Union (European Commission, 2019), vlastní zpracování

Obrázek č. 3 zachycuje v celém sledovaném období nižší sazbu daně z příjmů fyzických osob v České republice, než je průměr celé Evropské unie. Česká republika díky zavedení lineární sazby daně v roce 2008 výrazně snížila sazbu daně, která byla zvýšena v roce 2013 díky zavedení solidárního zvýšení sazby daně z příjmů. V Evropské unii nejvyšší sazba daně klesala do roku 2009, od roku 2010 vykazovala naopak mírný nárůst a od roku 2013 se průměrná nejvyšší sazba daně pohybuje okolo 39 %.

3.3 Sociální zabezpečení a zdravotní pojištění

Příjmy ze samostatné činnosti jsou kromě daně z příjmů fyzických osob zatíženy také sociálním zabezpečením a veřejným zdravotním pojištěním. Příjmy sociálního zabezpečení a veřejného zdravotního pojištění tvoří významnou část státního rozpočtu i v rozpočtu jednotlivých zdravotních pojišťoven. Příjmy ze sociálního zabezpečení putují do státního rozpočtu a v případě veřejného zdravotního pojištění představují platby příjem do rozpočtů jednotlivých veřejných zdravotních pojišťoven.

Sociální zabezpečení a zdravotní pojištění (dále jen „SZP“) úzce souvisí se zákonem o daních z příjmů. Zákon o daních z příjmů definuje osoby, které mají příjem ze samostatné činnosti jako osoby samostatně výdělečně činné. Vývoj sazeb sociálního zabezpečení a zdravotního pojištění v letech 2004–2017 je zobrazen v následující tabulce č. 4.

Tabulka 4: Vývoj sazeb sociálního zabezpečení a zdravotního pojištění v %

	SZ	ZP
2004-2008	34	13,5
2009-2010	30,6	13,5
2011-2018	31,5	13,5

Zdroj: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí (2018), vlastní zpracování

Jak vyplývá z výše uvedených údajů, sociální zabezpečení a zdravotní pojištění neprošlo velkými změnami v oblasti sazeb SZP ve sledovaném období na rozdíl od jiných daňových oblastí. Osoby účastníci se na SZP vždy odvádějí více na sociální zabezpečení než na zdravotním pojištění.

3.3.1 Sociální zabezpečení

Sociální zabezpečení neboli sociální pojištění je upraveno zákonem č. 589/2992 Sb. o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Na sociálním zabezpečení se podílejí pouze ty osoby, které mají zdanitelný příjem.

Sociální pojištění je tvořeno dvěma složkami – důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Nemocenské pojištění je v rámci příjmů ze samostatné činnosti placeno dobrovolně. V rámci nemocenského pojištění je poskytováno nemocenské, peněžité pomoci v mateřství, od 1.2.2018 je také vyplácena otcovská poporodní péče a od 1.6. 2018 dlouhodobé ošetřovné (ČSSZ, 2019a).

Pro stanovení výše odvodů zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti definuje vyměřovací základ. Vyměřovací základ si osoba samostatně výdělečně činná určí sama. Podmínkou však zůstává, že zvolená částka nesmí být nižší než 100 % vyměřovacího základu, který odpovídá základu daně stanoveném podle zákona o daních z příjmů. Do roku 2014 nesměla být tato částka nižší než 50 % daňového základu. Osoby samostatně výdělečně činné podnikající na hlavní činnost platí minimální zálohy na sociálním a zdravotní pojištění, které se stanovují na základě průměrné hrubé mzdy. Vyměřovací základ pro výpočet měsíční minimální zálohy na sociálním pojištění je čtvrtina průměrné hrubé mzdy. Maximální vyměřovací základ pro sociální pojištění tvoří 48 násobek průměrné mzdy. Minimální měsíční zálohy na sociální zabezpečení ve sledovaném období jsou znázorněny v tabulce č. 5.

3.3.2 Veřejné zdravotní pojištění

Veřejné zdravotní pojištění upravuje zákon č. 48/1997 Sb. o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů. Povinnost hradit zdravotní pojištění se vztahuje na pojištěnce, kteří mají trvalý pobyt na území České republiky. Výnos ze zdravotního pojištění plyne do rozpočtu jednotlivých zdravotních pojišťoven na úhradu nákladů nezbytných pro financování zdravotní péče. V případě podnikající fyzické osoby je plátce samotná osoba samostatně výdělečně činná.

Zákon dále definuje vyměřovací základ osob samostatně výdělečně činných, který představuje jejich skutečný příjem po odpočtu výdajů. Nastává tedy situace, že mohou platit méně než je stanovené minimum. Výše vyměřovacího základu v roce 2004 činila 35 %, v roce 2005 45 %, od roku 2006 50 % příjmů ze samostatné činnosti. Měsíční zálohy na zdravotní pojištění se platí v případě vykázaného dosaženého zisku z předchozího období (Portál Pohoda, 2019). Minimálním vyměřovacím základem pro zálohu na zdravotní pojištění je polovina průměrné hrubé mzdy (Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů). Minimální měsíční zálohy na veřejné zdravotní pojištění zachycuje následující tabulka č. 5.

Tabulka 5: Minimální měsíční zálohy OSVČ na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění

Rok	Minimální měsíční zálohy OSVČ na sociální zabezpečení	Minimální měsíční zálohy OSVČ na zdravotní pojištění
2004	997	1 071
2005	1 192	1 143
2006	1 394	1 272
2007	1 394	1 360
2008	1 491	1 456
2009	1 720	1 590
2010	1 807	1 601
2011	1 807	1 670
2012	1 836	1 697
2013	1 890	1 748
2014	1 894	1 752
2015	1 943	1 797
2016	1 972	1 823
2017	2 061	1 906
2018	2 189	2 024

Zdroj: Všeobecná zdravotní pojišťovna ČR (2019) a Česká správa sociálního zabezpečení (2019a); vlastní zpracování

3.3.3 Přehled o příjmech a výdajích

Každá osoba samostatně výdělečně činná je povinna podat za daný kalendářní rok přehled o příjmech a výdajích. V tomto přehledu se uvádí daňový základ a údaje rozhodné pro důchodového pojištění OSVČ. Tyto údaje obsahují především vyměřovací základy a výše pojistného na důchodové pojištění. Přehled za daný rok je každá OSVČ, která i po část roku vykonávala výdělečnou činnost povinna podat nejpozději do jednoho měsíce ode dne, ve kterém měla podat daňové přiznání za daný kalendářní rok. Termín podání přehledu za rok 2019 tak připadá k 4.5.2020. Jestliže daňové přiznání zpracovává daňový poradce, tento termín se posune o tři měsíce, tedy v případě podání za rok 2019 na 3.8.2020. V případě že osoba není povinna podávat daňové přiznání, povinnost podat přehled připadá k 31.7. 2020 (ČSSZ, 2019b).

Domaníková (2019) iniciovala Živnostenský balíček, jehož součástí je jeden paušální odvod, čímž by se OSVČ zbavili povinnosti přiznávat na třech různých formulářích daň z příjmu, sociální pojistné a zdravotní pojistné. Toto opatření by

zjednodušilo podnikání zejména drobným živnostníkům, které nepřekročili roční příjem 1 mil. Kč.

V současnosti jsou povinni OSVČ platit zvlášť zálohy na sociální a zdravotní pojištění, které na konci roku dopočítávají a doplácují, a navíc platí zvlášť daň z příjmů fyzických osob. Poplatníkovi by tento nový nástroj snížil náročnost administrativy a zároveň by odpadly případné daňové kontroly (Domaníková, 2019).

V případě přijetí návrhu, které je plánované na rok 2021, by podnikatelé zcela dobrovolně měli možnost vše vyřídit jednou platbou, která by zahrnovala minimální daň z příjmů ve výši 500 Kč a zálohy na sociální a zdravotní pojištění (Domaníková, 2019).

3.4 Daňové zatížení osob samostatně výdělečně činných

Daň z příjmů fyzických osob je jednou ze složek příjmů do státního rozpočtu. Žurovec (2019) uvádí, že celkový příjem z daňového inkasa daně z příjmů fyzických osob z nezávislé činnosti činilo v roce 2018 6,3 mld. Kč. Na zvyšující se inkaso s meziročním růstem 2,9 % mělo pozitivní vliv hlavně zavedení elektronické evidence tržeb. Naopak negativní dopad vyplynul z navrácení možnosti uplatnění slevy na druhého z manželů a daňového zvýhodnění na děti v případě uplatnění paušálních výdajů při jejich současném zastropování (tento dopad byl vyčíslen ve výši 1,4 mld. Kč). Negativní dopad na inkaso daně mělo zároveň zvýšení daňového zvýhodnění na druhé a další dítě ve výši 0,3 mld. Kč.

Efekt daňové podpory bude v této práci zkoumán pomocí skutečné míry zdanění. Skutečná míra zdanění neboli daňového zatížení je dle Vančurové a Láchové (2017) definována jako poměr mezi vypočtenou výší daně po slevách a základem daně poplatníka.

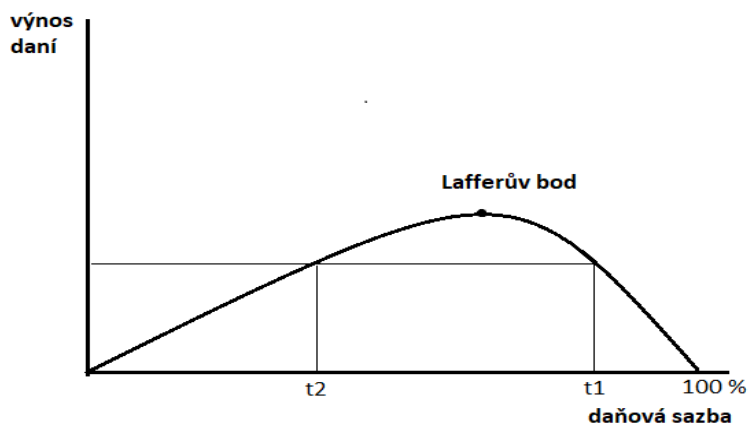
Daňovým zatížením poplatníků se ve své studii zabývali i Friedrich, Maková a Široký (2012). Vycházeli ze skutečnosti, že daň z příjmů fyzických osob není v Evropské unii harmonizována, a tak se liší v nominálních sazbách, slevách na dani a jiných odpočtech. Pro objektivní způsob měření daňových podmínek daňových poplatníků tak využili ukazatel měření daňového dopadu poplatníka s průměrnou mzdou, měření daňové progresivity a efektivní sazbu daně.

Široký a Maková (2008) poukazuje na rozdíl daňového zatížení poplatníka a měření daňové progresivity. Zatímco daňové zatížení představuje část příjmu zaplacené na dani poplatníkem, daňová progresivita vyjadřuje míru rozdílnosti daňové zátěže jednotlivých poplatníků podle výše jejich příjmů. Jelikož daň v nominálních sazbách nepředstavuje

skutečnou míru zdanění, je vhodné měřit daňové zatížení poplatníka s využitím relativního ukazatele efektivní sazby daně.

Důležitým tématem je v této souvislosti teorie efektivnosti výběru daní zabývající se optimální výší zdanění. Dle Kubátové (2010) je jedním z nejdůležitějších nástrojů zabývající se optimální výší zdanění Lafferova křivka, která demonstruje daňový výnos v závislosti na daňové sazbě. Lafferova křivka popisuje skutečnost, že zvyšování daní má od určitého bodu, tzv. Lafferova bodu, negativní daňový výnos pro stát. Zvyšování daňové sazby tak nepřinese maximalizaci daňových výnosů, ale naopak snížení daňového výnosu. Kubátová (2010) jako důvod uvádí skutečnost, že od jisté míry zdanění jsou jedinci od výkonu spíše odrazováni z důvodu přílišného daňového zatížení. Lafferova křivka je znázorněna následujícím obrázkem č. 4.

Obrázek 4: Lafferova křivka

Zdroj: Kubátová (2010), vlastní zpracování

Z obrázku č. 4 je patrné, že v bodech t_1 a t_2 je stejná výnosnost z výběru daně, přestože v bodě t_2 je vyšší daňová sazba. Což znamená, že s rostoucí sazbou daně roste i daňový výnos, ale od tzv. Lafferova bodu daňový výnos klesá.

3.4.1 Výběr splatné daně z příjmů od osob samostatně výdělečně činných

Daň z příjmů fyzických osob je výrazným příjmem státního rozpočtu České republiky. Pro státní rozpočet má však vyšší význam daň z příjmů fyzických osob ze

závislé činnosti než ze samostatné činnosti. Výnos z daně z příjmů ze samostatné činnosti je zanedbatelný oproti výnosu z daně z příjmů ze závislé činnosti (Žurovec, 2019).

Během let 2004 až 2017 došlo k výraznému poklesu výběru daně z příjmů osob samostatně výdělečně činných. Důvody, které vedly k takovému poklesu mohou být zejména ve velkorysém uplatňování paušálních výdajů, v možnostech uplatňování slev na daňové zvýhodnění na dítě nebo uplatňování slev na manželku (Skálová, 2013). Vývoj inkasa DPFO od podnikajících fyzických osob za posledních čtrnáct let je znázorněn v následující tabulce č. 6.

Tabulka 6: Přehled vývoje inkasa DPFO podnikatelů v letech 2004 až 2018 (v mil. Kč)

Zdaňovací období	Roční inkaso DPFO podnikatelů (v mil. Kč)
2004	24 040
2005	26 583
2006	17 854
2007	17 003
2008	17 749
2009	5 565
2010	7 987
2011	2 939
2012	3 261
2013	2 680
2014	1 128
2015	2 498
2016	6 849
2017	7 617
2018	7 841

Zdroj: Finanční správa (2018), vlastní zpracování

Do roku 2005 inkaso daně z příjmů fyzických osob podnikatelů vykazovalo trvalý růst. V roce 2006 následoval výrazný pokles. Jedním z možných důvodů tohoto poklesu je zavedení institutu daňového zvýhodnění, jakožto podpory pro poplatníky vyživující dítě ve společné domácnosti. Náhradou nezdanitelné částky základu daně na dítě za slevu na dani se podpora stala dostupnější pro širší okruh poplatníků, neboť ji mohli čerpat poplatníci vykazující nízkou daňovou povinnost a tím se mohli dostat do záporných hodnot a vykázat daňový bonus, který si poplatníci nárokují od státu. V roce 2007 pak měl dle „Informace o činnosti daňové správy České republiky za rok 2006“ vydané Ministerstvem financí ČR

(2019) vliv na výběr daně i úprava prvních dvou progresivních sazeb daně a rozšíření daňového pásma. Negativní vliv na inkaso DPFO v roce 2007 mělo také působení institutu společného zdanění manželů. Kromě předchozího na inkaso DPFO ze samostatné činnosti negativně působily častější přeměny podnikajících fyzických osob na právnické osoby, zejména s.r.o.. V roce 2008 byl zaznamenán mírný přírůstek inkasa o 746 mil. Kč, ačkoliv proti růstu inkasa působilo zvýšení případů uplatňující institut společného zdanění manželů. V tomto roce působil příznivě růst ekonomiky, což také vedlo poplatníky DPFO k investování do produktů zajišťujících vyšší životní standard v pozdějším věku. Jednalo se o zaplacené pojistné na soukromé životní pojištění, penzijní připojištění a zaplacené úroky ze stavebního či hypotečního úvěru, jenž si mohli poplatníci odečíst ze základu daně. V roce 2009 dochází k dalšímu výraznému poklesu. Tento pokles je způsoben nejen nahrazením progresivní sazby daně za lineární sazbu daně, ale také razantním zvýšením slev na dani. Tato opatření měla vést ke snížení daňového zatížení především nízkopříjmových skupin a drobných podnikatelů. Zároveň mělo vyvolat vyšší zájem o aktivní zaměstnání a podnikání fyzických osob (Dráb & Drábová, 2008). V letech 2009 a 2010 lze výrazný pokles inkasa DPFO dle Ministerstva financí ČR (2010) přičíst ekonomické a finanční krizi v letech 2008 a 2009. Kromě hospodářské krize měly negativní vliv na inkaso DPFO některé legislativní změny. Z těchto legislativních změn lze uvést zvýšení limitů výdajů stanovených procentem z příjmů pro zdaňovací období roku 2009 u většiny výdělečných činností, a to až o 20 % nahoru oproti roku 2008. V roce 2011 lze zaznamenat další velký pokles inkasa DPFO ze samostatné činnosti, a to o 5 048 mil. Kč. Za posledních 7 let inkaso DPFO ze samostatné činnosti kleslo o 83 %, a tak se stalo zanedbatelnou částí ve veřejných rozpočtech. Tento pokles mohl být způsoben vyostřením ekonomické krize a předcházejícími legislativními změnami. Z dalších vlivů nelegislativního charakteru lze uvést například narůstající počet poplatníků uplatňujících daňového zvýhodnění na dítě (MFČR, 2019).

Od roku 2012 do roku 2014 docházelo k postupnému snižování inkasa DPFO ze samostatné činnosti. Důvodem snižování inkasa je přírůstek objemu uplatňovaných výdajů procentem, přírůstek objemu uplatněného daňového zvýhodnění na dítě či přírůstek objemu příspěvků na penzijní připojištění a životní pojištění uplatněných jako odčitatelné položky od základu daně. Toto snižování vyvrcholilo v roce 2014, kdy v roce 2013 je zavedeno solidární zvýšení daně z příjmů fyzických osob ve výši 7 % nadlimitního příjmu.

K zavedení další sazby daně z příjmů fyzických osob vedl strukturální schodek státního rozpočtu. Cílem přijatého zákona bylo zvyšování daňových příjmů přispívající k snižování veřejného dluhu (Skálová, 2013).

K solidárnímu zvýšení daně dochází, pokud v příslušném zdaňovacím období součet příjmů zahrnovaných do dílčího základu daně ze závislé činnosti a funkčních požitků – tj. příjem hrubý nikoli „superhrubá mzda“ a dílčího základu daně ze samostatné činnosti, přesáhne 48násobek průměrné mzdy podle zákona č. 589/1992 Sb.

V roce 2015 se inkaso DPFO zvýšilo o 1,4 mld. oproti předchozímu roku. Pozitivní vliv měly faktory jako snížení částek při uplatnění výdajů, nemožnost čerpání daňového zvýhodnění na dítě a čerpání slevy na dani pro manželku/manžela bez vlastních příjmů v případě uplatňování paušálních výdajů.

V roce 2016 inkaso DPFO ze samostatné činnosti zaznamenalo enormní nárůst v roce 2017 dále rostlo. V roce 2016 byla zavedena Elektronická evidence tržeb, která se řídí zákonem 112/2016 Sb. Zákon o evidenci tržeb. Dle MFČR (2016) je zavádění EET v několika fázích. První fáze (od 1. prosince 2016) se týká ubytovací a stravovací služby, 2. fáze (od 1. března 2017) – maloobchod a velkoobchod a 3. a 4. fáze (od 1. května 2020) – ostatní činnosti, například svobodná povolání, doprava, zemědělství, řemesla a výrobní činnosti.

MFČR (2016) uvádí hlavní důvod zavedení EET jako „zavedení nástroje, kterým bude zajištěno omezení šedé ekonomiky, efektivnější výběr daní (zejména dani z příjmu a DPH) a narovnání tržního prostředí.“ MFČR dále uvádí, že EET bude mít pozitivní vliv na inkaso těchto daní do státního rozpočtu.

Pro posouzení vlivu EET na inkaso DPFO je rozhodující posouzení let 2017/2016. Dle Zámečnickové (2019) představoval nárůst inkasa DPFO v rámci samostatné činnosti nárůst o cca 11 %, což nepředstavuje takový nárůst, jaký byl očekáván. Tento nárůst dle autorky odpovídá spíše rostoucímu trendu z předchozích let.

Dle Zámečnickové (2019) je daleko výraznější nárůst mezi lety 2015 a 2016, který činil vysokých 174 %. Tento vysoký nárůst lze těžce přisuzovat zavedení EET, jelikož v roce 2016 EET bylo účinné pouze jeden měsíc. Na tento vysoký nárůst měl nejspíše vliv rostoucí stav ekonomiky, další příčinou mohlo být snižování limitů výdajů u paušálů či zavedení kontrolního hlášení, z něhož plynuly vyšší priznané příjmy. Kromě výše uvedeného mělo pozitivní vliv na inkaso DPFO nemožnost uplatnění daňového

zvýhodnění na dítě a sleva na dani na manžela/manželku bez příjmů u tzv. paušálů a solidární zvýšení daně.

V roce 2017 lze také předpokládat, že tento růst byl způsoben účinností kontrolního hlášení, který má v rámci DPFO ze samostatné činnosti zamezit smýšlení plnění s dopadem na daňově uznatelné. Vývoj inkasa DPFO ze samostatné činnosti mohlo také ovlivnit nastavení limitů u paušálních výdajů a do určité míry i fungování EET.

Odhad na přínos EET dle skutečných údajů výběru daní MFČR je do této doby proveden pouze na DPH. MFČR (2016) odhadla přínos EET na inkaso DPFO na rok 2017 5 mld. a to na základě zdrojů z Chorvatska. Nový odhad po zavedení EET na DPFO nebyl ještě vyčíslen. Dle Škopa (2019) ministerstvo financí ČR zahrnuje do odhadu několik málo vlivů jako je růst HDP, průměrný růst výdajů a zbytek prohlásí jako „vliv EET“ nebo „vliv kontrolního hlášení“. Tak ale zdaleka nefunguje výběr daní, a proto tyto údaje nejsou zcela důvěryhodné.

3.5 Možnosti daňové optimalizace příjmů fyzických osob ze samostatné činnosti

Základem pro stanovení správné výše daňové povinnosti poplatníka daně z příjmů fyzických osob je znalost zákona o daních z příjmů. Na druhou stranu orientace přispěje k optimalizaci vypočtené daňové povinnosti poplatníků (Macháček, 2010). Dle Klimešové (2014) představuje daňová optimalizace, kdy se subjekt snaží minimalizovat svoji daňovou povinnost pouze legálním způsobem, a to způsobem využití daňových úspor (např. vhodná volba odpisů), odložení daně do budoucna a v neposlední řadě smlouvy o dvojím zdanění. Podle Jánošíkové a spol. (2009) může poplatník optimalizovat daně pouze podle povolených postupů. Naproti tomu by poplatník neměl hledat možnosti, jak se vyhnout daním, protože v tom případě jedná nelegálním způsobem. Nejčastěji se snaží poplatník obejít placení daní zatajováním příjmů, nadhodnocováním daňově uznatelných nákladů a zatajením majetku.

3.5.1 Možnosti výpočtu daňové povinnosti fyzických osob ze samostatné činnosti

Fyzické osoby samostatně výdělečně činné mají dvě možnosti, jak uplatnit vynaložené výdaje na příjmy. První možností je vykazování skutečných výdajů na základě

vedeného účetnictví či daňové evidence. Druhou možností je uplatnění paušálních výdajů, tedy částka stanovená procentem z dosažených příjmů (Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů).

První možností, jak lze zdaňovat příjmy ze samostatné činnosti je využít daňové evidence. Daňová evidence je v České republice využívána od roku 2004, která nahradila velmi často používané jednoduché účetnictví, které bylo administrativně náročnější a vyžadovalo vyšší nároky na technické vybavení. Záměrem daňové evidence je poskytnout nezbytné informace pro stanovení daně z příjmů. Daňová evidence obsahuje zejména přehled o příjmech a výdajích a také údaje o majetku a závazcích. Pro podnikatele je výhodnější upřednostňovat skutečné výdaje před paušálními výdaji v případě, že skutečně vykázané výdaje jsou vyšší než paušální výdaje. Za předpokladu, že jsou paušální výdaje vyšší než skutečné výdaje, vyplatí se podnikateli využít ke stanovení daně z příjmů ze samostatné činnosti výdaje paušální (Kandler, 2015). Skutečné výdaje jsou dle zákona č. 386/1992 Sb., o daních z příjmů definovány jako „výdaje (náklady) vynaložené na dosažení, zajištění a udržení příjmů“. Zákon také upravuje podmínky, kdy lze pokládat výdaje za uznatelné. Jednak lze uplatnit výdaje v prokázané výši a za dané zdaňovací období a taky musí výdaje souviset s podnikatelskou činností subjektu. Tyto výdaje musí být řádně zaevidované v případě kontroly finančním úřadem. Mezi nejpoužívanější výdaje v praxi patří odpisy hmotného majetku, výdaje na reprezentaci, odvody z mezd, nájemné, leasing, výdaje na pracovní cesty, smluvní pokuty a penále a v neposlední řadě paušální výdaj na dopravu (Kandler, 2013).

Řada osob samostatně výdělečně činných volí paušální výdaje, a to ze dvou důvodů. Jednak zákon o dani z příjmů k tomuto typu výdajů přistupoval poměrně velkoryse, což nemělo obdobu v žádném sousedním evropském státu. Dále podnikatel používáním paušálních výdajů ušetří na administrativních nákladech, tedy na nákladech na vedení účetnictví či daňové evidence (Skálová, 2013). Procentuální zastoupení paušálních výdaje DPFO v letech 2004-2018 jsou znázorněny v tabulce č. 7.

Od roku 1993 fungovaly paušální výdaje více než deset let bez větších změn. V roce 2004 začali být paušální výdaje politicky diskutovaným tématem a od té doby dochází k jejich častým úpravám.

Tabulka 7: Vývoj paušálních výdajů DPFO dle § 7 ZDP v letech 2004 - 2018

Druh příjmu podle ZDP	Paušální výdaje u DPFO dle § 7 ZDP v jednotlivých letech											
	2004	2005 až 2008	2009	2010	2011 až 2012	2013 až 2014	2015 až 2017	2018				
Zemědělská výroba	50 %	80 %	80%	80%	80 %	80 %	80 % max. 1 600 000 Kč	80 % max. 800 000 Kč				
Řemeslné živnosti	25 %	60 %					60%	60%	60 %	60 % max. 1 200 000 Kč	60 % max. 600 000 Kč	
Ostatní živnosti (kromě řemeslných)		50 %	40 %	40%	40 %	40 % max. 800 000 Kč						40 % max. 400 000 Kč
Podnikání podle zvláštních předpisů (auditoři, právníci, lékaři)		40 %										
Autorské honoráře	30 %	40 %	60%	40%	40 %	40 % max. 800 000 Kč	40 % max. 400 000 Kč					
Nezávislé povolání znalce, insolvenčního správce	25 %							30 % max. 600 000 Kč	30 % max. 600 000 Kč	30 % max. 300 000 Kč		
Nájem	samostatně neřešeno				30 %	30 % max. 600 000 Kč	30 % max. 300 000 Kč					

Zdroj: Portál Pohoda, 2018, vlastní zpracování

Prvním zlomovým bodem u paušálních výdajů byl rok 2005, kdy došlo k výraznému navýšení paušálních výdajů z důvodu administrativní náročnosti na straně poplatníka, ale i správce daně.

Další výrazná změna nastala v roce 2013, kdy do této doby byly paušální výdaje limitovány pouze absolutní částkou. Paušální výdaje vždy činily odpovídající procento daného druhu příjmu. V tomto období došlo k zavedení stropů výdajových paušálů, a to s dalším omezováním v dalších letech.

Důvodem k zavedení stropů byla snaha postihnout zejména právníky a restituenty, kteří uplatňovali paušální výdaje na poměrně vysoké příjmy v desítkách milionů, a v důsledku toho platili neadekvátně málo na dani z příjmů. Limitace paušálních výdajů se proto týkala poměrně malé skupiny nadprůměrně vydělávajících s příjmem nad 2 mil. Kč, z čehož odpovídalo při 40% příjmů z podnikání právě limitu 800 000 Kč, respektive 30 % příjmu z nájmu se rovnalo limitu 600 000 Kč.

Vzhledem k tomu, že veřejnost tuto limitaci paušálních výdajů akceptovala bez větších protestů, mohly být plošně zavedeny limitace i na ostatní druhy samostatné činnosti.

V letech 2015 až 2017 došlo k dalším zásadním úpravám v uplatňování paušálních výdajů. Limitace paušálních výdajů byla zavedena i na příjmy ze zemědělství a živnostenského podnikání. V těchto letech byl pro příjmy zaveden strop na výdaje, které se pohybují od 600 000 Kč do 1 600 000 Kč podle výše paušálu (Kandler, 2015).

Osoby, které uplatňují paušální výdaje od roku 2013 nemají možnost uplatňovat daňové zvýhodnění na vyživované děti a na manžela či manželku bez vlastních příjmů, pokud budou mít příjmy pouze ze samostatné činnosti. V případě součinnosti příjmů z více druhů činností je nárok na daňové úlevy zachován, pokud součet základů daně s využitím paušálu je nižší než 50 % z celkového základu daně (Skálová, 2013).

Od roku 2018 byl novelizován zákon o daních z příjmů, kdy bylo zavedeno opětovné uplatnění daňového zvýhodnění na vyživované děti a na manžela či manželku bez vlastních příjmů, které bylo kompenzováno právě snížením paušálních výdajů u všech dílčích základů daně ze samostatné činnosti o polovinu. Paušální výdaje tak mohou využívat pouze drobní živnostníci, jejichž roční příjmy nepřesahují milion korun. Stát díky tomu vybere o miliardu korun ročně více. Jelikož se jedná o přechodné období, mohou si poplatníci pro podání daňového přiznání za rok 2017 vybrat mezi vyššími limity paušálních výdajů v roce 2017 a nižšími paušálními výdaji v roce 2018 s využitím daňového zvýhodnění na dítě.

Hranice dvou milionů se pravděpodobně vrátí. Tuto změnu přivítají především podnikatelské svazy a zaměstnavatelské organizace v čele s Asociací malých a středních podniků a živnostníků ČR.

Havlíček (2018), předseda AMSP ČR uvádí, že výdajové paušály představují pro podnikatele nejlepší benefit, které kdy osoby samostatně výdělečně činné využívali a jež skutečně významně snižují administrativní zatížení. Často pro ně paušální výdaje představuje i daňový benefit, ale celkové snížení daňových odvodů je marginální v kontextu s tím, že drobní živnostníci jsou přínosem obslužnosti venkova regionů a často zastávají činnost, která je nenahraditelná velkými subjekty.

Na tuto změnu reagovala i ministryně financí Schillerová (2017), která spatřuje největší benefit ve snížení daňového zatížení malých podnikatelů, a to vzhledem k tomu,

že při přesáhnutí jednoho milionu korun se stává podnikatel plátcem a je povinen vést přehled všech svých výdajů, tím tedy nedochází ke snížení administrativního zatížení. Díky tomuto opatření tak bude kompenzováno zavedení fáze elektronické evidence tržeb. Tato opatření dle ministryně spolu úzce souvisí, protože předpokladem pro snižování daňové zátěže je zajištění jejich spravedlivého a řádného výběru, a to se díky těmto opatřením daří.

3.6 Prvky daňové optimalizace fyzických osob

K nejvýznamnějším prvkům daňové optimalizace patří slevy na dani. Vždy je nutné posuzovat, jestli poplatník podepsal „prohlášení k dani“, Prohlášení k dani opravňuje poplatníka využívat slevy na dani. Pomocí slev na dani mohou poplatníci optimalizovat daňovou povinnost a pomocí daňového zvýhodnění lze dosáhnout i daňového bonusu. Každý poplatník daně z příjmů fyzických osob, si může svou daňovou povinnost snížit o základní slevu na poplatníka. Slevu na manžela či manželku lze uplatnit pouze za podmínky, že druhá osoba nemá vlastní příjem přesahující zákonem stanovenou částku pro daný kalendářní rok, proto je tato sleva uplatnitelná až při ročním zúčtování. Základní slevu na invaliditu může poplatník uplatnit v případě, že je držitelem průkazu invalidity prvního a druhého stupně. Rozšířenou slevu na invaliditu poplatník uplatní v případě, že je držitelem průkazu invalidity třetího stupně. Poplatník, který se soustavně připravuje na budoucí povolání studiem nebo předepsaným výcvikem a pokud nedosáhl věku 26 let může uplatnit slevu na studenta. Od roku 2015 si poplatník může uplatnit slevu na dani z umístění dítěte, která musí být podložena výdaji prokazatelně vynaloženými poplatníkem v zařízení péče o děti. Od roku 2016 byla vytvořena sleva na EET, za podmínek, že sleva činí nejvýše částku ve výši kladného rozdílu mezi 15% dílčího základu ze samostatné činnosti a základní slevy na poplatníka (Vančurová a Láchová, 2018).

Jediná sleva, která umožňuje poplatníkovi dosáhnout daňového bonusu se nazývá daňové zvýhodnění na vyživované dítě. V letech 1993 až 2004 měla daňová sleva na dítě podobu odečitatelné položky na dítě, což v progresivním daňovém systému znamenalo vyšší podporu pro rodiny s vyšším příjmem. Odečitatelná položka na dítě se řadila mezi standardní odpočty snižující základ daně, které u poplatníka znamená snížení výsledné daně z příjmů fyzických osob. Standardní odpočet v roce 2005 byl nahrazen daňovým zvýhodněním na vyživované dítě (Vančurová a Láchová, 2018). Jedná se o vratnou slevu

na dani, kterou si může poplatník nárokovat od státu v podobě daňového bonusu (Singleton a Nakamura, 2016). Pokud tedy výše daňové slevy v podobě daňového zvýhodnění na dítě převyšuje vypočtenou daň, domácnost obdrží čistou platbu od vlády. Tímto způsobem se vládní podpora zaměřuje na osoby s nízkým příjmem (Jahoda a Godarová, 2013). Ostatně jako u všech slev na dani je základním účelem osvobození poplatníků s relativně nízkými či nulovými příjmy (Jareš, 2010).

K dalším prvkům daňové optimalizace patří nezdanitelné části základu daně, pomocí nichž si může poplatník snížit základ daně. Poplatník si může základ daně snížit o hodnotu daru, jestliže je dar poskytnut pro účely dle §15 odst. 1 Zákona o daních z příjmů a jeho částka přesáhne 1 000 Kč a zároveň přesáhne 2 % ze základu daně. Za bezúplatné plnění na zdravotnické účely se považuje hodnota jednoho odběru krve, která je oceněna ve výši 3 000 Kč, hodnota odběru orgánu žijícího dárce oceněna částkou 20 000 Kč a hodnota jednoho odběru krvetvorných buněk, která je oceněna též 20 000 Kč. Poplatník, který používá hypoteční úvěr pro účely bytové potřeby si může odečíst od základu daně úroky z hypoték, a to do výše 300 000 Kč ročně. Od základu daně si poplatník dále může odečíst hodnotu 24 000 Kč na jeho penzijní připojištění či doplňkové penzijní připojištění ve výši úhrnu měsíčních částek přesahující výši, od které náleží maximální státní příspěvek, tj. 1 000 Kč. Další možností je nezdanitelná část základu daně v podobě životního pojištění, která je max. ve výši 24 000 Kč ročně. Poplatník má také možnost odečíst si zaplacený členský příspěvek odborové organizaci max. ve výši 3 000 Kč a zároveň tato částka nesmí přesáhnout 1,5 % ze základu daně. Poslední možností snížení základu daně je za pomoci výdajů na úhradu za zkoušky ověřující výsledky dalšího vzdělávání, pokud nebyly hrazeny zaměstnavatelem, nejvýše však 10 000 Kč. Tato částka se zvyšuje na 13 000 Kč v případě, že se jedná o osobu se zdravotním postižením a na 15 000 Kč u osoby se těžším zdravotním postižením (Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů).

4 Výpočty daňového zatížení DPFO ze samostatné činnosti za období 2004 až 2018

V následující části práce je na modelových situacích zkoumáno daňové zatížení podnikatelů v letech 2004–2018.

Jednotlivé modely jsou zaměřeny pouze na poplatníka, který má příjem ze samostatné činnosti dle § Zákona o daních z příjmů a který uplatňuje paušální výdaje v činnosti zemědělské, řemeslné a ostatní živnosti. Sledovanými roky jsou 2004–2018.

Pro výpočet daňového zatížení je využito násobku průměrné mzdy. V této práci se vychází z průměrných mezd, které jsou upraveny pomocí koeficientů. Tyto průměrné mzdy jsou vyhlášovány každoročně ministerstvem práce a sociálních věcí. Slouží mimo jiné k účelu zákona o dani z příjmů (MPSV, 2019).

V této práci je průměrná mzda považována za hrubý příjem podnikatele, který je dále vynásoben pěti, aby tato průměrná mzda odpovídala po odečtení paušálních výdajů reálnému hrubému zisku.

Výpočty daňového zatížení v České republice v období 2004–2018 jsou provedeny ve třech příjmových kategoriích: 0,67; 1,00; a 1,67. Toto rozdělení příjmových kategorií pochází z rozdělení podle OECD (2019). Nižší průměrné mzdy nebudou brány v potaz, jelikož nejsou příliš vypovídající pro příjmy podnikatelů a vyšší se týkají minima podnikatelů. Jednotlivé násobky průměrných mezd za období 2004–2018 jsou uvedeny v příloze č. 1.

Tabulka č. 8 ukazuje použitý algoritmus při hypotetickém zisku 300 000 Kč v analyzovaném období.

Na základě získaných dat budou provedeny zjednodušené výpočty, kde bude vypočítána DPFO ze samostatné činnosti tak, že bude stanoven základ daně. Za základ daně v případě daně z příjmů fyzických osob ze samostatné činnosti jsou považovány příjmy snížené o výdaje. Na základ daně DPFO ze samostatné činnosti bude aplikována sazba DPFO ze samostatné činnosti. Nakonec bude aplikována sleva na poplatníka. Sleva na poplatníka může být do výpočtu zařazena, a to z toho důvodu, že každý poplatník má podle zákona nárok na tuto slevu.

Následující tabulka č. 9 potom ukazuje výši slevy na dani na poplatníka.

Tabulka 8: Algoritmus výpočtu DPFO ze samostatné činnosti v ČR v letech 2004-2018

Legislativa (v Kč)	2004-2005	2006-2007	2009 – 2018
Příjmy – výdaje	300 000	300 000	300 000
základní nezdánitelná částka	38 040		
základ daně (zaokrouhлено na sta dolů)	261 900	300 000	300 000
daň před slevami	49 095	53 412	45 000
sleva na dani na poplatníka		7 200	24 840
konečná daň po slevách	49 095	46 212	20 160

Zdroj: Vlastní zpracování**Tabulka 9:** Vývoj slevy na poplatníka v letech 2004–2018

Legislativa	2004-2005	2006-2007	2008-2018
Výše slevy na poplatníka	0 Kč	7 200 Kč	24 840 Kč

Zdroj: Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů; vlastní zpracování

Pro zjištění daňového zatížení poplatníka s jedním dítětem a se dvěma dětmi bude připojeno daňového zvýhodnění na dítě. Daňové zvýhodnění na dítě je v letech 2005-2018 aplikováno na konečnou daň po slevách, které se dle parametrů může změnit na daňový bonus. V roce 2004 bylo daňové zvýhodnění na dítě v podobě nezdánitelné části základu daně, která byla ve výši 25 560 Kč.

Následující tabulka 10 potom ukazuje výši daňového zvýhodnění na dítě ve sledovaném období.

Z dat získaných z výpočtu bude počítána a zjišťována míra zdanění a s její pomocí bude vypočítána efektivní sazba daně. Efektivní sazba se počítá jako podíl daně na základu daně, který vyjadřuje, jak moc je tento základ daně ze samostatné činnosti zatížen touto daní. Na základě vypočítané míry zdanění bude získána individuální sazba pro každou modelovou osobu.

Všechny modely budou počítány na základě ročních průměrných mezd, jejichž výsledkem je roční výše daně/daňový bonus. V rámci daňového bonusu jsou dány limity,

kterých může poplatník dosahovat. Minimální daňový bonus je v analyzovaném období 100 Kč. Maximální výše daňového bonusu činí v letech 2005-2007 30 000 Kč, v letech 2008-2011 je ve výši 52 200 Kč a od roku 2012 po současnost maximální výše činí 60 300 Kč (Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů).

Tabulka 10: Výše daňového zvýhodnění na dítě v závislosti na počtu dětí v letech 2005-2018

Legislativa	1 dítě	2 děti	3 děti
2005	6 000 Kč	12 000 Kč	18 000 Kč
2006	6 000 Kč	12 000 Kč	18 000 Kč
2007	6 000 Kč	12 000 Kč	18 000 Kč
2008	10 680 Kč	21 360 Kč	32 040 Kč
2009	10 680 Kč	21 360 Kč	32 040 Kč
2010	11 604 Kč	23 208 Kč	34 812 Kč
2011	11 604 Kč	23 208 Kč	34 812 Kč
2012	13 404 Kč	26 808 Kč	40 212 Kč
2013	13 404 Kč	26 808 Kč	40 212 Kč
2014	13 404 Kč	26 808 Kč	40 212 Kč
2015	13 404 Kč	29 208 Kč	46 212 Kč
2016	13 404 Kč	30 408 Kč	51 012 Kč
2017	13 404 Kč	32 808 Kč	57 012 Kč
2018	15 204 Kč	34 608 Kč	58 812 Kč

Zdroj: Zákon č. 586/1992 Sb. o daních z příjmů, vlastní zpracování

V průběhu let lze pozorovat postupné navyšování daňového zvýhodnění na vyživované dítě. V roce 2015 je zavedeno diferenciované daňové zvýhodnění na vyživované dítě, kdy se liší částka této slevy na první dítě, na druhé dítě a na třetí dítě. Se zvyšujícím se počtem vyživovaných dětí se tato částka zvyšuje. Český daňový systém se tímto způsobem snaží podporovat poplatníky, aby měli co nejvíce dětí.

4.1 Model s koeficientem 0,67

První modelové situace jsou zaměřeny na podnikatele, jehož hrubý příjem dosahuje výše pětinasobku 67% průměrné mzdy. Dále jsou modelové situace zaměřeny na podnikatele provozující zemědělskou, řemeslnou a ostatní živnost.

4.1.1 Model s koeficientem 0,67 – zemědělská živnost

První modelová situace je zaměřena na podnikatele provozující zemědělskou živnost, jehož hrubý příjem dosahuje pětinasobku 67% průměrné mzdy. Následující tabulka č. 11 ukazuje vývoj daně případně daňového bonusu podnikatele bez dětí, podnikatele s jedním dítětem a podnikatele se dvěma dětmi.

Tabulka 11: Vývoj daně/daňového bonusu u podnikatele provozující zemědělskou živnost pro model s koeficientem 0,67

Legislativa	OSVČ bez dětí	OSVČ s jedním dítětem	OSVČ se dvěma dětmi
2004	58 720 Kč	52 320 Kč	52 320 Kč
2005	15 855 Kč	9 855 Kč	3 855 Kč
2006	13 082 Kč	7 082 Kč	1 082 Kč
2007	15 077 Kč	9 077 Kč	3 077 Kč
2008	1 155 Kč	-9 525 Kč	-20 205 Kč
2009	3 555 Kč	-7 125 Kč	-17 805 Kč
2010	3 750 Kč	-7 854 Kč	-19 458 Kč
2011	4 995 Kč	-6 609 Kč	-18 213 Kč
2012	5 475 Kč	-7 929 Kč	-21 333 Kč
2013	6 375 Kč	6 375 Kč	6 375 Kč
2014	6 435 Kč	6 435 Kč	6 435 Kč
2015	7 245 Kč	7 245 Kč	7 245 Kč
2016	7 725 Kč	7 725 Kč	7 725 Kč
2017	9 195 Kč	9 195 Kč	9 195 Kč
2018	35 925 Kč	20 721 Kč	1 317 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování

Z tabulky č. 11 lze pozorovat, že nejvyšších částek daňové povinnosti dosáhli podnikatelé v roce 2004. Poplatník bez dětí v tomto roce zaplatil 58 720 Kč a částka daňové povinnosti podnikatele s jedním dítětem je rovna částce podnikatele se dvěma dětmi, a to ve výši 52 320 Kč. Takto vysoká daňová povinnost je způsobena tím, že podnikatel si mohl v tomto roce uplatnit paušální výdaje pouze ve výši 50 %. Výrazný vliv má také progresivní DPFO ze samostatné činnosti a neexistující slevy na dani, které jsou v podobě nezdanitelných částí základu daně.

Prvním zlomovým bodem je rok 2005, kdy daňová povinnost poplatníků klesla o více než polovinu. Toto výrazné snížení je způsobené zvýšením paušálních výdajů na 80 % a nahrazením nezdanitelných částí základu daně za slevy na dani.

V letech 2008-2012 poplatník s jedním dítětem a se dvěma dětmi dosahuje daňového bonusu, a tak mu vzniká právo požádat stát o doplacení příslušné částky. K dosažení daňového bonusu přispělo nejen nahrazení progresivní sazby DPFO ze samostatné činnosti za lineární sazbu DPFO ze samostatné činnosti ve výši 15 %, ale také i výrazné zvýšení slev na dani a daňového zvýhodnění na dítě.

Nejvyšší částku daňového bonusu si může nárokovat poplatník se dvěma dětmi v roce 2012, kdy dochází ke zvýšení částky daňového zvýhodnění na dítě z 11 604 Kč na 13 404 Kč na jedno dítě. V případě dvou dětí je tato částka dvojnásobná.

V roce 2013 dochází ke zrušení možnosti uplatnění daňového zvýhodnění na dítě v případě uplatnění paušálních výdajů, a tak podnikatel bez ohledu na počet dětí od tohoto roku dosahuje stejné výše daňové povinnosti jako poplatník bez dětí.

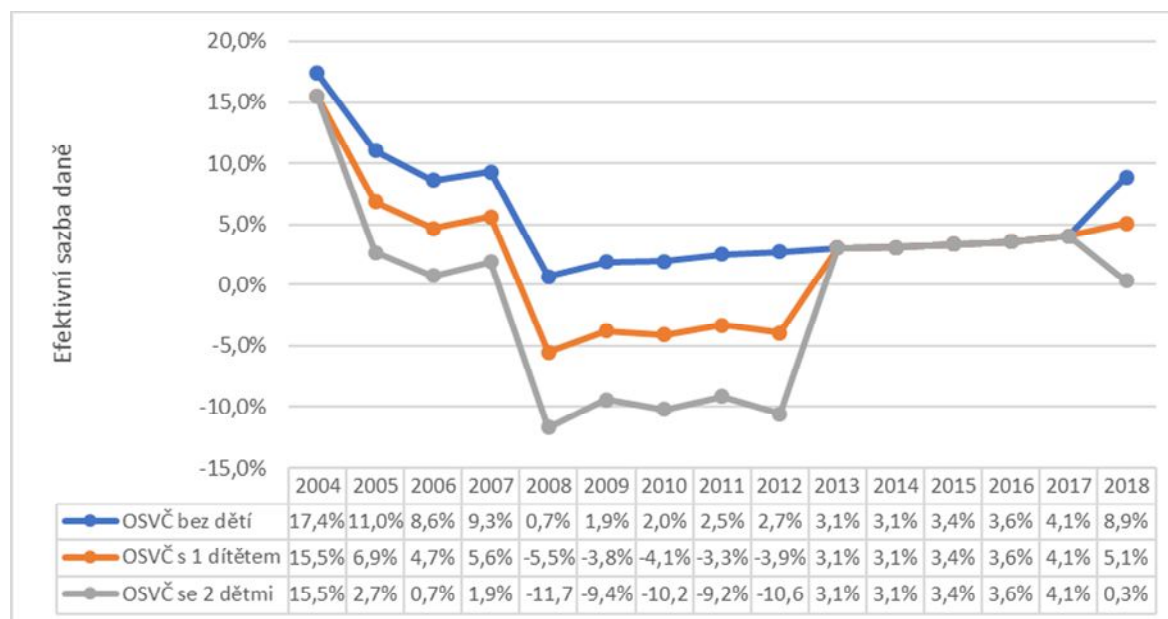
Razantní zvýšení daňové povinnosti nastává u poplatníka bez dětí v roce 2018. V roce 2018 byla totiž navrácena možnost uplatnění daňového zvýhodnění na dítě při paušálních výdajích, které bylo kompenzováno výrazným snížením limitů paušálních výdajů pro zemědělskou živnost na 800 000 Kč. A tak poplatník s nižším příjmem dosahuje tohoto limitu.

Vlivem diferenciovaného daňového zvýhodnění na dítě zavedeného od roku 2015, si snižuje poplatník se dvěma dětmi výrazně svou daňovou povinnost na rozdíl od předchozích let, kdy byla možnost uplatnění daňového zvýhodnění na dítě odebrána.

Z výpočtu daně/daňového bonusu je vypočítána efektivní sazba daně, která je znázorněna v následujícím obrázku č. 5.

Z obrázku č. 5 lze pozorovat, že v roce 2004 je efektivní sazba daně v případě poplatníka vyživujícího jedno dítě rovna efektivní sazbě daně poplatníka vyživujícího dvě děti. Tato rovnost je způsobena existujícími nezdanitelnými částmi na děti a na poplatníka. Při dvou dětech se tato nezdanitelná část základu daně nezvyšuje.

Obrázek 5: Vývoj efektivní sazby daně u podnikatele provozující zemědělskou živnost pro model s koeficientem 0,67

Zdroj: Vlastní zpracování

Nejvyšší efektivní sazba daně se vyskytuje v roce 2004 u poplatníka bez dětí ve výši 17,4 % a u poplatníků s jedním dítětem a dvěma dětmi ve výši 15,5 %. Na základě toho se lze domnívat, že sleva na poplatníka a daňové zvýhodnění na dítě nebylo českým daňovým systémem nastaveno správným způsobem, jelikož na efektivní sazbu daně více působilo progresivní zdanění, které bylo v roce 2006 sníženo. Ovšem v letech 2006 až 2007 se lze domnívat, že na snižující se efektivní sazbu daně působilo více nahrazení základní nezdanitelné části základu daně za základní slevu na poplatníka ve výši 7 200 Kč.

Naopak nejnižší sazba daně je zachycena v roce 2008 u poplatníka se dvěma dětmi a to ve výši -11 %. Tato nejnižší efektivní sazba daně je způsobena zlomem, který nastal v roce 2008, kdy byly v důsledku demografické krize zvýšeny všechny slevy na dani a byla zavedena lineární sazba DPFO ze samostatné činnosti ve výši 15 %. Na takto nízkou efektivní sazbu daně nepůsobí pouze zvýšení daňového zvýhodnění na dítě z 6 000 Kč na 10 680 Kč, ale především zvýšení slevy na dani z původních 7 200 Kč na 24 840 Kč.

Ve všech případech nedosahuje efektivní sazba daně výše skutečné DPFO ze samostatné činnosti.

4.1.2 Model s koeficientem 0,67 – řemeslná živnost

Druhá modelová situace je zaměřena na podnikatele provozující řemeslnou živnost, jehož hrubý příjem je roven 67% průměrné mzdy. V následující tabulce č. 12 je znázorněn vývoj daně případně daňového bonusu podnikatele bez dětí, s jedním dítětem a se dvěma dětmi.

Tabulka 12: Vývoj daně/daňového bonusu u podnikatele působícího v rámci řemeslné živnosti pro model s koeficientem 0,67

Legislativa	OSVČ bez dětí	OSVČ s jedním dítětem	OSVČ se dvěma dětmi
2004	110 708 Kč	102 516 Kč	102 516 Kč
2005	45 995 Kč	39 995 Kč	33 995 Kč
2006	46 912 Kč	40 912 Kč	34 912 Kč
2007	52 162 Kč	46 162 Kč	40 162 Kč
2008	27 150 Kč	16 470 Kč	5 790 Kč
2009	3 555 Kč	-7 125 Kč	-17 805 Kč
2010	3 750 Kč	-7 854 Kč	-19 458 Kč
2011	4 995 Kč	-6 609 Kč	-18 213 Kč
2012	5 475 Kč	-7 929 Kč	-21 333 Kč
2013	6 375 Kč	6 375 Kč	6 375 Kč
2014	6 435 Kč	6 435 Kč	6 435 Kč
2015	7 245 Kč	7 245 Kč	7 245 Kč
2016	7 725 Kč	7 725 Kč	7 725 Kč
2017	9 195 Kč	9 195 Kč	9 195 Kč
2018	35 925 Kč	20 721 Kč	1 317 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování

Z tabulky č. 12 je patrné, že podnikatel působící v rámci řemeslné živnosti dosahuje nejvyšší částky daňové povinnosti v roce 2004, která je ve výši 110 708 Kč. Vysoká částka daňové povinnosti je způsobena nejen nízkými paušálními výdaji ve výši 25 %, ale také působením progresivní DPFO ze samostatné činnosti.

V letech 2005-2008 dochází k výraznému snížení daňové povinnosti vlivem zvýšení paušálních výdajů z 25 % na 60 %. Výrazný vliv má také nahrazení nezdanitelných částí základu daně za slevy na dani. V roce 2008 poté působí na výslednou částku daně nejen nahrazení progresivní DPFO ze samostatné činnosti za lineární sazbu

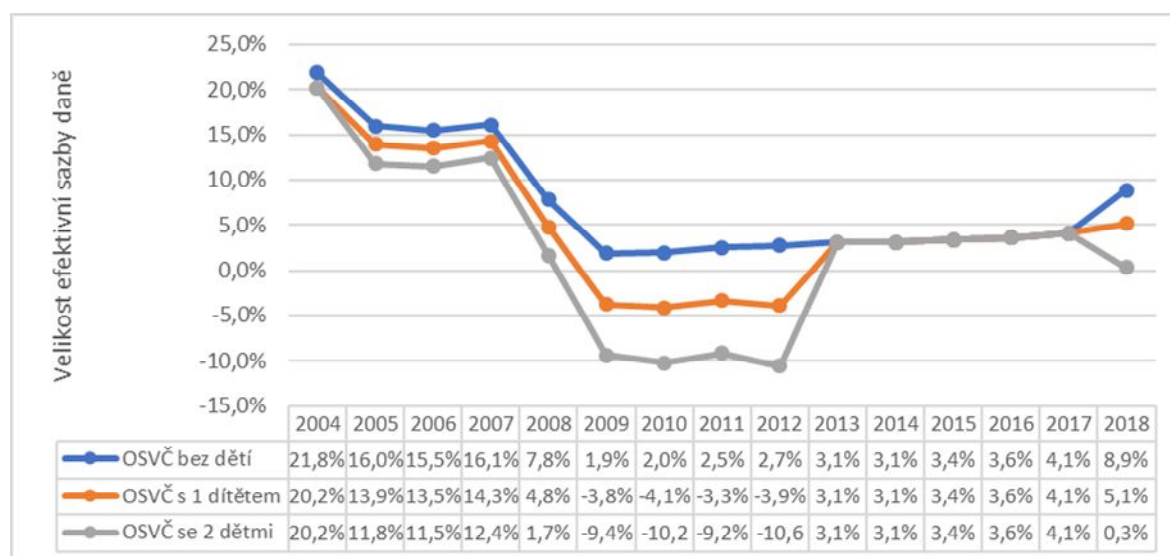
DPFO ze samostatné činnosti, ale také výrazné zvýšení všech slev na dani včetně daňového zvýhodnění na dítě.

K dalšímu razantnímu snížení daňové povinnosti dochází v roce 2009 až 2012, kdy jsou paušální výdaje zvýšeny na 80 %. Díky tomu poplatník vyživující jedno nebo dvě děti dosahuje daňového bonusu.

Jako v případě poplatníka v zemědělské živnosti je daňová povinnost výrazně zvýšena v roce 2018 vlivem snížení limitů na paušální výdaje na 800 000 Kč. Navrácení možnosti uplatnění daňového zvýhodnění na dítě pomohlo poplatníkům výrazně snížit daňovou povinnost, a to především poplatníkovi se dvěma dětmi.

Z výpočtu daně/daňového bonusu lze tak snadno zjistit efektivní sazbu daně, která je znázorněna v následujícím obrázku č. 6.

Obrázek 6: Vývoj efektivní sazby daně podnikatele působícího v rámci řemeslné živnosti pro model s koeficientem 0,67

Zdroj: Vlastní zpracování

Z obrázku č. 6 je patrné že efektivní sazba daně má u všech poplatníků stejný vývoj. Drobné vybočení z trendu způsobuje stejná výše nezdaniitelné části základu daně na dítě u poplatníka s jedním dítětem a se dvěma dětmi v roce 2004, která se v případě dvou dětí nezvyšuje.

V letech 2005 až 2007 je efektivní sazba daně v závislosti na počtu dětí téměř konstantní, ačkoliv v roce 2006 dochází k úpravě prvních dvou progresivních sazeb daně a

rozšíření daňového pásma. Lze tedy konstatovat, že tato změna neměla výrazný vliv na efektivní sazbu daně.

Od roku 2008 lze pozorovat postupné snižování částky daně/daňového bonusu až do roku 2009. Nejrazantnější snížení je mezi lety 2008 až 2009. V roce 2008 hraje velkou roli zvýšení slev na dani a daňového zvýhodnění na dítě. V roce 2009 má velký vliv na efektivní sazbu daně zvýšení paušálních výdajů na 80 %.

Další nárůst efektivní sazby daně, je zaznamenán v roce 2018, kdy vlivem snížení limitů paušálních výdajů na 800 000 Kč dosahuje výše téměř 9 % u poplatníka bez dětí. Jelikož byla navracena možnost uplatnění daňového zvýhodnění na dítě, poplatníkům mající děti se v závislosti na počtu dětí efektivní sazba daně snižuje.

Nejnižší efektivní sazby daně dosahuje poplatník se dvěma dětmi v roce 2012. Tato nejnižší efektivní sazba daně je způsobena zvýšením částky daňového zvýhodnění na dítě.

Efektivní sazba daně je i v tomto případě ve všech letech nižší než skutečná sazba DPFO ze samostatné činnosti.

4.1.3 Model s koeficientem 0,67 – ostatní živnost

Tato modelová situace je zaměřena na podnikatele provozující ostatní živnost, jehož hrubý příjem dosahuje pětinasobku 67% průměrné mzdy. Následující tabulka č. 13 znázorňuje vývoj daně případně daňového bonusu OSVČ bez dětí, s jedním dítětem a se dvěma dětmi.

U podnikatele provozujícího ostatní živnost mající hrubé příjmy ve výši 67% průměrné mzdy je povinen odvádět státu daně každý zkoumaný poplatník. Hlavními důvody, proč nedosahuje daňového bonusu ani poplatník se dvěma dětmi je možnost uplatnění nízkých paušálních výdajů. Paušální výdaje byly od roku 2004 postupně zvyšovány až na 60 %. V letech 2015-2017 došlo k omezení paušálních výdajů u ostatní živnosti, a to tak, že si mohli poplatníci uplatnit paušální výdaje do výše 1 200 000 Kč. V roce 2018 byly tyto limity sníženy o polovinu, tedy na 600 000 Kč.

Z tabulky lze dále pozorovat, že dochází ke snížení daňové povinnosti v letech, kdy jsou částky daňového zvýhodnění na děti zvýšeny. V následujících letech se daňová povinnost zvyšuje, a na základě toho se lze domnívat, že český daňový systém nedostatečně reagoval na zvyšující se průměrné mzdy. To však neplatí u poplatníka bez dětí, kdy lze zaznamenat rostoucí trend od roku 2008 a poté od roku 2013 i u poplatníků

s jedním nebo dvěma dětmi, jelikož je od toho okamžiku zrušena možnost uplatnění daňového zvýhodnění na dítě.

Tabulka 13: Vývoj daně/daňového bonusu u podnikatele působícího v rámci ostatní živnosti pro model s koeficientem 0,67

Legislativa	OSVČ bez dětí	OSVČ s jedním dítětem	OSVČ se dvěma dětmi
2004	110 708 Kč	102 516 Kč	102 516 Kč
2005	63 970 Kč	57 970 Kč	51 970 Kč
2006	69 148 Kč	63 148 Kč	57 148 Kč
2007	77 532 Kč	71 532 Kč	65 532 Kč
2008	40 155 Kč	29 475 Kč	18 795 Kč
2009	31 965 Kč	21 285 Kč	10 605 Kč
2010	32 340 Kč	20 736 Kč	9 132 Kč
2011	34 830 Kč	23 226 Kč	11 622 Kč
2012	35 790 Kč	22 386 Kč	8 982 Kč
2013	37 590 Kč	37 590 Kč	37 590 Kč
2014	37 725 Kč	37 725 Kč	37 725 Kč
2015	39 345 Kč	39 345 Kč	39 345 Kč
2016	40 290 Kč	40 290 Kč	40 290 Kč
2017	43 245 Kč	43 245 Kč	43 245 Kč
2018	65 925 Kč	50 721 Kč	31 317 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování

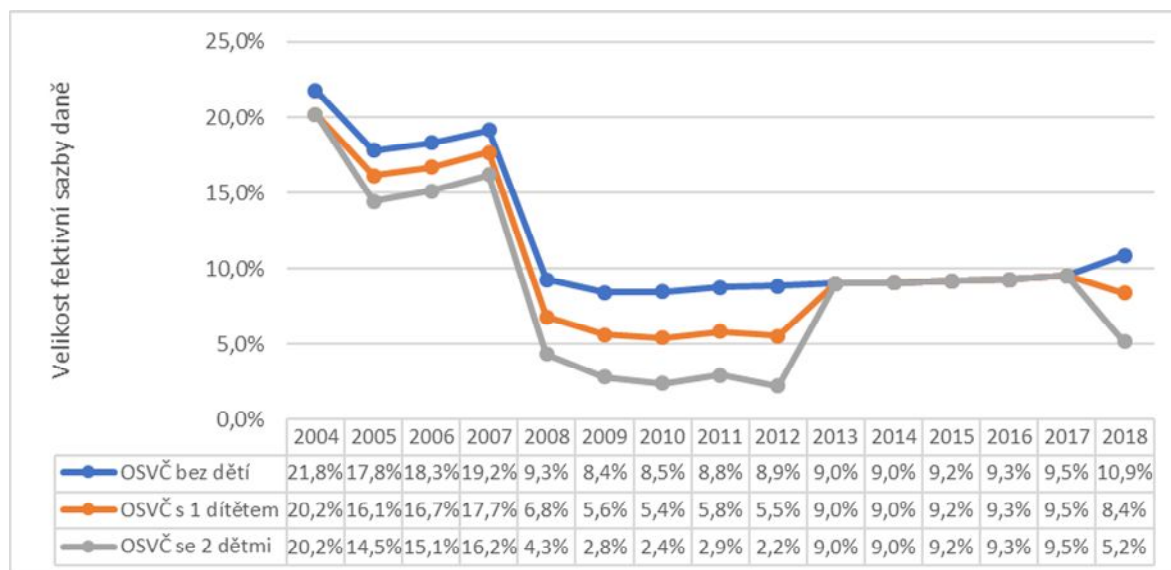
Vliv různých změn provedených v průběhu let na DPFO ze samostatné činnosti je znázorněn v následujícím Obrázku č. 7.

Efektivní sazba daně ani v tomto případě nedosahuje výše zákonem stanové daňové sazby, přestože že poplatníci mající děti nedosahují ani v jednom případě daňového bonusu. Ve sledovaném období je efektivní sazba daně ve všech případech kladná.

V letech 2005-2012 lze pozorovat, že s rostoucím počtem dětí se poplatníkům výrazně snižuje efektivní sazba daně. Od roku 2008 však dochází k výraznému snížení efektivní sazby daně, kdy se po hospodářské krizi český daňový systém snažil způsobem zvyšování daňového zvýhodnění na děti přimět poplatníky mít více dětí. Od roku 2013 je podnikatelům, vlivem nízké efektivní sazby daně, možnost uplatnění daňového zvýhodnění na dítě odebrána.

Z obrázku tak lze dále pozorovat, že od roku 2013 do roku 2017 se efektivní sazba daně pohybuje okolo 9 % s mírným rostoucím trendem. V roce 2018 je navrácena možnost uplatnění daňového zvýhodnění na dítě, a tak se poplatníkům v závislosti na počtu dětí efektivní sazba daně snižuje.

Obrázek 7: Vývoj efektivní sazby daně podnikatele působícího v rámci ostatní živnosti pro model s koeficientem 0,67

Zdroj: Vlastní zpracování

4.2 Model s koeficientem 1,00

Další modelové situace jsou zaměřeny na podnikatele, jehož hrubý příjem dosahuje výše pětinasobku 100% průměrné mzdy. Modelové situace jsou zaměřeny na podnikatele provozující zemědělskou, řemeslnou a ostatní živnost.

4.2.1 Model s koeficientem 1,00 – zemědělská živnost

Tato modelová situace je zaměřena na podnikatele provozující zemědělskou živnost, jehož hrubý příjem dosahuje pětinasobku 100% průměrné mzdy. V následující tabulce č. 14 je ukázán vývoj daně případně daňového bonusu podnikatele bez dětí, s jedním dítětem a se dvěma dětmi.

Tabulka 14: Vývoj daně/daňového bonusu u podnikatele působícího v rámci zemědělské živnosti pro model s koeficientem 1,00

Legislativa	OSVČ bez dětí	OSVČ s jedním dítětem	OSVČ se dvěma dětmi
2004	109 908 Kč	101 716 Kč	101 716 Kč
2005	29 840 Kč	23 840 Kč	17 840 Kč
2006	27 712 Kč	21 712 Kč	15 712 Kč
2007	31 612 Kč	25 612 Kč	19 612 Kč
2008	13 965 Kč	3 285 Kč	-7 395 Kč
2009	17 550 Kč	6 870 Kč	-3 810 Kč
2010	17 835 Kč	6 231 Kč	-5 373 Kč
2011	19 680 Kč	8 076 Kč	-3 528 Kč
2012	20 400 Kč	6 996 Kč	-6 408 Kč
2013	21 750 Kč	21 750 Kč	21 750 Kč
2014	21 855 Kč	21 855 Kč	21 855 Kč
2015	23 055 Kč	23 055 Kč	23 055 Kč
2016	23 760 Kč	23 760 Kč	23 760 Kč
2017	25 965 Kč	25 965 Kč	25 965 Kč
2018	124 965 Kč	109 761 Kč	90 357 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování

Daňového bonusu při podmínkách platných pro zemědělskou živnost dosahuje pouze poplatník se dvěma dětmi v období mezi lety 2008 až 2012. V ostatních případech je poplatník povinen odvádět státu daň.

U všech zkoumaných poplatníků lze pozorovat mezi lety 2004 a 2005 výrazné snížení daňové povinnosti. Důsledkem tohoto výrazného snížení je zvýšení paušálních výdajů z 50 % na 80 %, které trvají až po současnost. Vliv může mít také nahrazení nezdanitelné části základu daně na dítě za daňové zvýhodnění na dítě, které způsobí při dosažení částky do záporných čísel nárok na daňový bonus, který poplatník dostane od státu. Další výrazné snížení daňové povinnosti je pozorováno od roku 2008, kdy dochází ke zvýšení všech slev na dani. V případě poplatníka bez dětí, který od této doby si může uplatnit slevu na poplatníka ve výši 24 840 Kč, se daňová povinnost postupně zvyšuje. To je způsobené neměnicími se podmínkami z hlediska výše sazby daně či základní slevy na poplatníka. To však neplatí u poplatníka s jedním dítětem či dvěma dětmi, které si navíc uplatňují daňové zvýhodnění na dítě, které bylo v průběhu let měněno. Dle částek výsledné

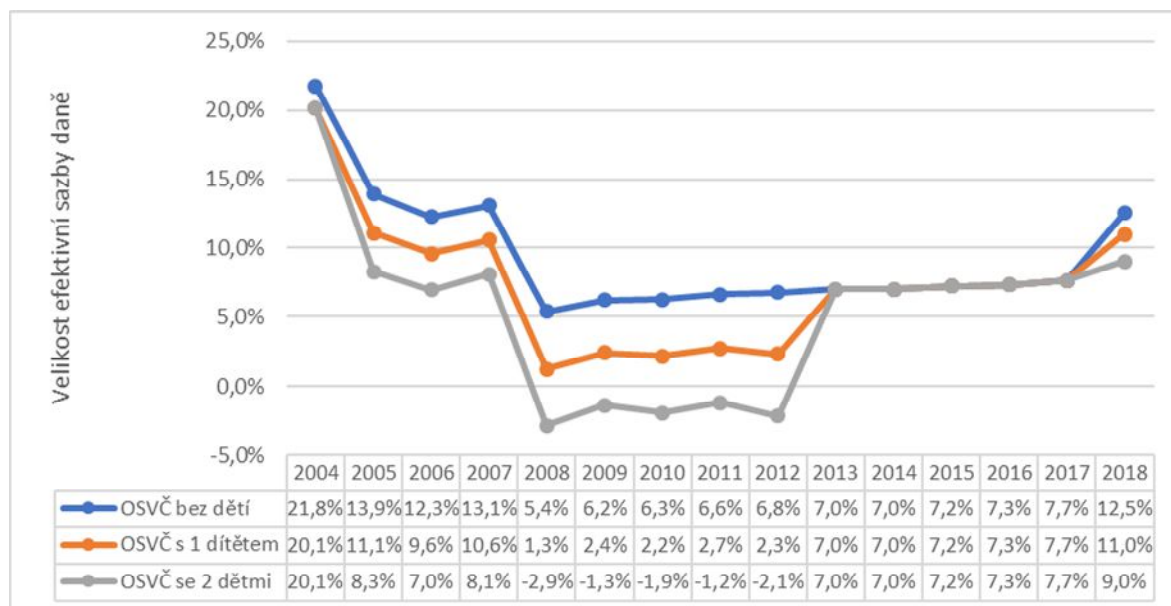
daně lze vidět, v kterých letech docházelo k navýšení částek daňového zvýhodnění na dítě a kdy naopak nedocházelo k žádným změnám, a tím se daňová povinnost zvyšovala.

Ačkoliv se od roku 2008 podmínky pro uplatnění daňového zvýhodnění na děti zlepšovaly, v letech 2013 až 2017 je na tom z hlediska placení daně poplatník s jedním dítětem a se dvěma dětmi znevýhodněn vlivem zrušení možnosti uplatnění daňového zvýhodnění na dítě. V letech 2018 je poplatníkům tato možnost navracena. To však neznamená, že je na tom poplatník z hlediska placení daní lépe, jelikož byly zároveň sníženy limity paušálních výdajů, a tak se daňová povinnost v roce 2018 výrazně zvýšila.

Nejvyšší daňová povinnost je vlivem snížení limitů na paušální výdaje ve výši 800 000 Kč zaznamenána v roce 2018 u poplatníka bez dětí.

Z výpočtu daně/daňového bonusu je vypočítána efektivní sazba daně, která je znázorněna v následujícím Obrázku č. 8.

Obrázek 8: Vývoj efektivní sazby daně u podnikatele působícího v rámci zemědělské živnosti pro model s koeficientem 1,00

Zdroj: Vlastní zpracování

Z obrázku č. 8 lze pozorovat, že daňové zvýhodnění na dítě má na efektivní sazbu daně vysoký vliv. Poplatník vyživující dvě děti poté dosáhne v letech 2008 až 2012 díky daňovému zvýhodnění na dítě daňového bonusu. V tomto případě lze usuzovat, že se poplatníkovi s hrubým příjmem ve výši pětinašobku průměrné mzdy vyplatí z hlediska

daní mít více dětí. Avšak v dalších letech to už neplatí a to z důvodu, že poplatník o tuto možnost, díky rozhodnutí českého daňového systému zrušit uplatnění daňového zvýhodnění na dítě pro snížení výsledné daně při paušálních výdajích, přichází. K navrácení možnosti uplatnění daňového zvýhodnění na dítě dochází v roce 2018, které nepřináší zvýhodnění pro poplatníky s jedním dítětem ani se dvěma dětmi, jelikož efektivní sazba daně je vyšší než předchozí roky, kdy byla tato možnost odebrána.

V roce 2018 dochází ke zlomu, kdy jsou sníženy limity u paušálních výdajů a tak se efektivní sazba daně zvyšuje. Dokonce ani díky navrácení možnosti uplatnění daňového zvýhodnění na dítě není u poplatníka s jedním dítětem a se dvěma dětmi efektivní sazba daně nižší.

Nejnižší efektivní sazba je zachycena u poplatníka vyživujícího dvě děti roce 2008, kdy dochází k reformě z hlediska daní a jsou zvýšeny všechny slevy na dani a dochází k nahrazení progresivní DPFO ze samostatné činnosti za lineární sazbu DPFO ze samostatné činnosti ve výši 15 %.

Naopak nejvyšší efektivní sazba daně se vyskytuje v roce 2004 u poplatníka bez dětí, která je ve výši 21,8 %, kdy platila ještě progresivní DPFO ze samostatné činnosti. Také neexistovala možnost odečíst si slevy na dani od vypočtené částky daně, místo toho fungovaly nezdanitelné části základu daně. V tomto případě je uplatněna pouze základní nezdanitelná část základu daně a nezdanitelná část základu daně na dítě. Lze tedy usuzovat, že i když v letech 2013-2017 byla odebrána možnost uplatnění daňového zvýhodnění na dítě na paušální výdaje, je tento systém lépe nastaven z pohledu poplatníků než před rokem 2008 a tak poplatníci neodvádějí tak vysoké daně do státního rozpočtu.

I v tomto případě efektivní sazba daně zdaleka nedosahuje zákonem stanovené sazby daně. V roce 2004 byla zákonem stanovená sazba 25 %, v roce 2006 byla ve výši 15 %, v roce 2007 19 % a od roku 2008 činí tato sazba daně 15 %.

4.2.2 Model s koeficientem 1,00 – řemeslná živnost

Další modelová situace je zaměřena na podnikatele provozující řemeslnou živnost, kdy tento poplatník dosahuje hrubého příjmu ve výši pětinasobku 100% průměrné mzdy. V následující tabulce č. 15 je poté ukázán vývoj daně případně daňového bonusu podnikatele bez dětí, s jedním dítětem a se dvěma dětmi.

Tabulka 15: Vývoj daně/daňového bonusu u podnikatele působícího v rámci řemeslné živnosti pro model s koeficientem 1,00

Legislativa	OSVČ bez dětí	OSVČ s jedním dítětem	OSVČ se dvěma dětmi
2004	190 708 Kč	182 548 Kč	182 548 Kč
2005	85 620 Kč	79 620 Kč	73 620 Kč
2006	92 668 Kč	86 668 Kč	80 668 Kč
2007	102 684 Kč	96 684 Kč	90 684 Kč
2008	52 770 Kč	42 090 Kč	31 410 Kč
2009	17 550 Kč	6 870 Kč	-3 810 Kč
2010	17 835 Kč	6 231 Kč	-5 373 Kč
2011	19 680 Kč	8 076 Kč	-3 528 Kč
2012	20 400 Kč	6 996 Kč	-6 408 Kč
2013	21 750 Kč	21 750 Kč	21 750 Kč
2014	21 855 Kč	21 855 Kč	21 855 Kč
2015	23 055 Kč	23 055 Kč	23 055 Kč
2016	23 760 Kč	23 760 Kč	23 760 Kč
2017	25 965 Kč	25 965 Kč	25 965 Kč
2018	124 965 Kč	109 761 Kč	90 357 Kč

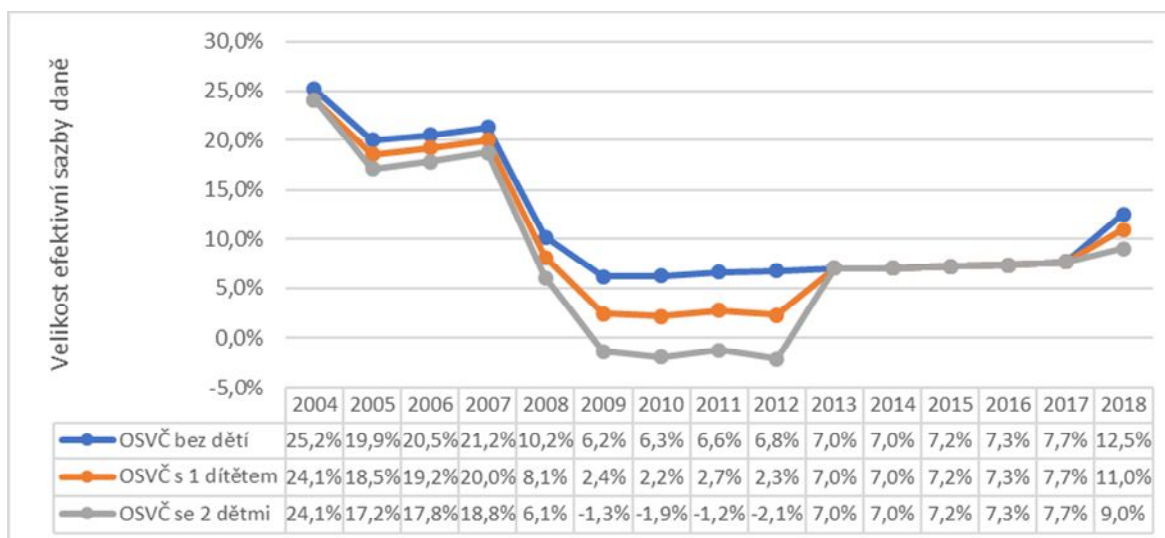
Zdroj: Vlastní zpracování

Z tabulky č. 15 lze pozorovat výrazné snížení daňové povinnosti mezi roky 2004 a 2005. Paušální výdaje byly v roce 2005 zvýšeny z 25 % na 60 %. Šedesáti procentní výdaje si mohl poplatník uplatnit do roku 2008. Proto i přes zlepšení podmínek českým daňovým systémem v roce 2008 není patrná změna oproti předchozím rokům ve výsledné daňové povinnosti u všech zkoumaných poplatníků. Od roku 2009 byly tyto výdaje zvýšeny na 80 %. To velice pomohlo poplatníkům ke snížení jejich daňové povinnosti. Dokonce poplatníkovi vyživujícího dvě děti od roku 2009 do roku 2012 přísluší nárok na daňový bonus od státu.

Od roku 2013 začíná dosahovat stejné daňové povinnosti jak poplatník bez dětí, tak i poplatník s jedním a více dětmi. Tato daňová povinnost se díky rostoucí průměrné mzdě postupně zvyšuje. V roce 2018 se poplatníkům daňová povinnost výrazně zvýšila, díky snížení limitů pro paušální výdaje.

V následujícím obrázku č. 9 je poté zobrazen vývoj efektivní sazby daně v analyzovaném období u všech zkoumaných poplatníků.

Obrázek 9: Vývoj efektivní sazby daně u podnikatele působícího v rámci řemeslné živnosti pro model s koeficientem 1,00

Zdroj: Vlastní zpracování

Z obrázku č. 9 je patrné, že se efektivní sazba u poplatníků mezi lety 2004-2008 v závislosti na počtu dětí vyvíjí podobným trendem. Efektivní sazba se v těchto letech u poplatníka bez dětí, s jedním dítětem a se dvěma dětmi pohybuje s rozdílem mezi 1 až 2 %. Z hlediska daní se tak poplatníkovi nevyplatí mít děti, jelikož tento rozdíl je velmi malý. Naopak od roku 2008 začínají být tyto rozdíly výraznější. Tento rozdíl se pohybuje mezi 4 až 8 % v závislosti na počtu dětí. Lze se tedy domnívat, že tomuto rozdílu pomáhá změna progresivní sazby DPFO na lineární sazbu DPFO a zejména zvýšení základní slevy na poplatníka a další zvýšení daňového zvýhodnění na dítě v jednotlivých letech.

Poplatník mající dvě děti dosahoval v letech 2009 až 2012 negativní daně, tedy daňového bonusu. Nejnižší efektivní sazby daně dosahuje poplatník v roce 2012, která je způsobená vlivem zvyšující se částky daňového zvýhodnění na dítě z 11 604 Kč na 13 404 Kč platící pro jedno vyživované dítě. Z hlediska tohoto vývoje se zdá, že český daňový systém podporuje poplatníky, aby měli co nejvíce dětí.

Efektivní sazba daně ani v tomto případě nedosahuje zákonem stanovené sazby daně. Od roku 2009 se efektivní sazba daně pohybuje okolo 7 % na místo zákonem stanovené 15% sazby daně.

4.2.3 Model s koeficientem 1,00 – ostatní živnost

Další modelová situace je zaměřena na podnikatele provozující ostatní živnost, který dosahuje hrubého příjmu ve výši pětinasobku 100% průměrné mzdy. V následující tabulce č. 16 je poté ukázán vývoj daně případně daňového bonusu podnikatele bez dětí, s jedním dítětem a se dvěma dětmi.

Tabulka 16: Vývoj daně/daňového bonusu u podnikatele působícího v rámci ostatní živnosti pro model s koeficientem 1,00

Legislativa	OSVČ bez dětí	OSVČ s jedním dítětem	OSVČ se dvěma dětmi
2004	190 708 Kč	182 548 Kč	182 548 Kč
2005	119 956 Kč	113 956 Kč	107 956 Kč
2006	128 828 Kč	122 828 Kč	116 828 Kč
2007	141 340 Kč	135 340 Kč	129 340 Kč
2008	72 180 Kč	61 500 Kč	50 820 Kč
2009	59 955 Kč	49 275 Kč	38 595 Kč
2010	60 510 Kč	48 906 Kč	37 302 Kč
2011	64 215 Kč	52 611 Kč	41 007 Kč
2012	65 640 Kč	52 236 Kč	38 832 Kč
2013	68 340 Kč	68 340 Kč	68 340 Kč
2014	68 550 Kč	68 550 Kč	68 550 Kč
2015	70 950 Kč	70 950 Kč	70 950 Kč
2016	72 375 Kč	72 375 Kč	72 375 Kč
2017	76 785 Kč	76 785 Kč	76 785 Kč
2018	154 965 Kč	139 761 Kč	120 357 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování

Z tabulky č. 16 lze pozorovat, že od roku se zkoumaným poplatníkům daňová povinnost od roku 2004 výrazně snížila. Mírný nárůst lze pozorovat opět od roku 2006 do roku 2007. Výrazný vliv na snižující se daňovou povinnost má zvýšení paušálních výdajů z roku 2004 z 25 % na 50 %. Vliv má také nahrazení nezdanitelných částí základu daně za slevy na dani.

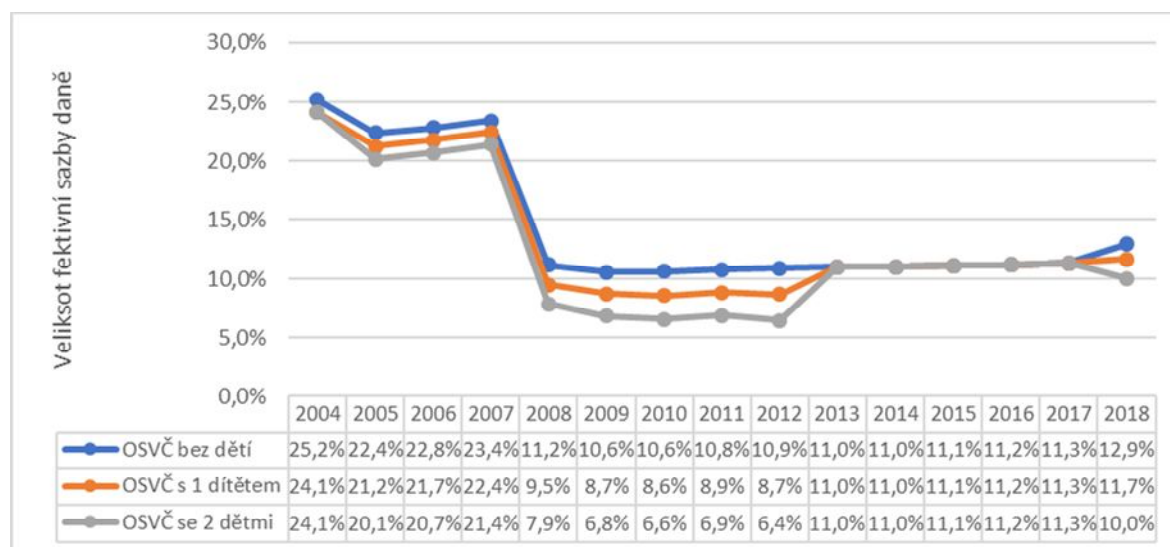
V roce 2008 ačkoliv zůstávají stále 50% paušální výdaje je snižená daňová povinnost z minulého roku téměř o polovinu. To je způsobené razantním zvýšením slev, které mají za účel snížit výslednou daň zejména nízkopříjmovým poplatníkům. Tyto slevy na dani však působí i na poplatníky s vyšším příjmem.

Od roku 2009 lze pozorovat neustálé navyšování daňové povinnosti u poplatníka bez dítěte a poté od roku 2013 u všech zkoumaných poplatníků, což je způsobené stále stejnou lineární sazbou daně 15 % a stejnou základní slevou na poplatníka ve výši 24 840 Kč ročně. U poplatníka vyživujícího jedno nebo dvě děti lze vidět mírné snížení daňové povinnosti v letech, kdy dochází k navýšení daňového zvýhodnění na dítě, a naopak nárůst v letech, kdy daňové zvýhodnění na dítě zůstává z přechozích let ve stejné výši.

Nárůst daňové povinnosti téměř o polovinu v roce 2018 oproti předchozím rokům lze přisuzovat výraznému snížení limitů paušálních výdajů z let 2015-2017 ve výši 1 200 000 Kč na 600 000 Kč. Navrácení možnosti uplatnění daňového zvýhodnění na dítě pomáhá poplatníků mající děti tuto vysokou daňovou povinnost snižovat.

Vývoj efektivní sazby daně u všech zkoumaných poplatníků v analyzovaném období je zobrazen v následujícím obrázku 10.

Obrázek 10: Vývoj efektivní sazby daně u podnikatele působícího v rámci ostatní živnosti pro model s koeficientem 1,00

Zdroj: Vlastní zpracování

Efektivní sazba daně ani v tomto případě nedosahuje díky uplatněným slevám na dani či nezdanitelných částí základu daně v letech 2004 až 2005, zákonem stanové sazby daně.

Z grafu lze pozorovat nízký rozptyl mezi poplatníky v závislosti na počtu dětí do roku 2008. To je způsobené především ne tak vysokou částkou základní slevy na poplatníka případně nezdanitelné části základu daně a daňového zvýhodnění na dítě či nezdanitelné části základu daně na dítě. Efektivní sazba daně se tedy od roku 2004–2008 pohybuje mezi 20 % u poplatníků majících dvě děti a až 25 % u poplatníků bez dětí. Na takto vysokou daň má vliv i progresivní zdanění působící do roku 2007.

Od roku 2008 je zachycena efektivní sazba daně u poplatníka bez dětí přibližně ve výši 11 % až do roku 2017. Poplatníkovi vyživující jedno dítě se efektivní sazba daně snižuje na 9 % v letech, kdy má možnost uplatnění daňového zvýhodnění na dítě, tedy do roku 2012. Do roku 2012 je také zvýhodněn poplatník vyživující dvě děti, který má efektivní sazbu daně ve výši přibližně 7 %. V letech 2013 až 2017 poplatníci vyživující děti už tuto možnost nemají, a tak dosahují stejné výše efektivní sazby daně jako poplatník bez dětí. V roce 2018 je možnost snížit si daňovou povinnost pomocí daňového zvýhodnění na dítě navrácena, a tak se efektivní sazba daně v závislosti na počtu dětí snižuje.

4.3 Model s koeficientem 1,67

Poslední modelové situace jsou zaměřeny na podnikatele, jehož hrubý příjem je ve výši pětinásobku 167% průměrné mzdy. Modelové situace jsou dále rozděleny na zemědělskou, řemeslnou a ostatní živnost.

4.3.1 Model s koeficientem 1,67 – zemědělská živnost

Tato modelová situace je zaměřena na podnikatele provozující zemědělskou živnost, jehož hrubý příjem dosahuje výše pětinásobku 167% průměrné mzdy. V následující tabulce č. 17 je poté ukázán vývoj daně podnikatele bez dětí, s jedním dítětem a se dvěma dětmi.

Tabulka 17: Vývoj daně/daňového bonusu u podnikatele působícího v rámci zemědělské živnosti pro model s koeficientem 1,67

Legislativa	OSVČ bez dětí	OSVČ s jedním dítětem	OSVČ se dvěma dětmi
2004	218 196 Kč	210 004 Kč	210 004 Kč
2005	63 695 Kč	57 695 Kč	51 695 Kč
2006	68 796 Kč	62 796 Kč	56 796 Kč
2007	77 148 Kč	71 148 Kč	65 148 Kč
2008	39 960 Kč	29 280 Kč	18 600 Kč
2009	45 960 Kč	35 280 Kč	24 600 Kč
2010	46 425 Kč	34 821 Kč	23 217 Kč
2011	49 515 Kč	37 911 Kč	26 307 Kč
2012	50 715 Kč	37 311 Kč	23 907 Kč
2013	52 965 Kč	52 965 Kč	52 965 Kč
2014	53 130 Kč	53 130 Kč	53 130 Kč
2015	135 120 Kč	135 120 Kč	135 120 Kč
2016	141 060 Kč	141 060 Kč	141 060 Kč
2017	159 480 Kč	159 480 Kč	159 480 Kč
2018	305 730 Kč	290 526 Kč	271 122 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování

Vlivem zvyšujícího se základu DPFO ze samostatné činnosti se žádnému ze zkoumaných poplatníků nepodařilo dosáhnout daňového bonusu. Ve všech případech nastává situace, že poplatník je povinen odvést státu daň.

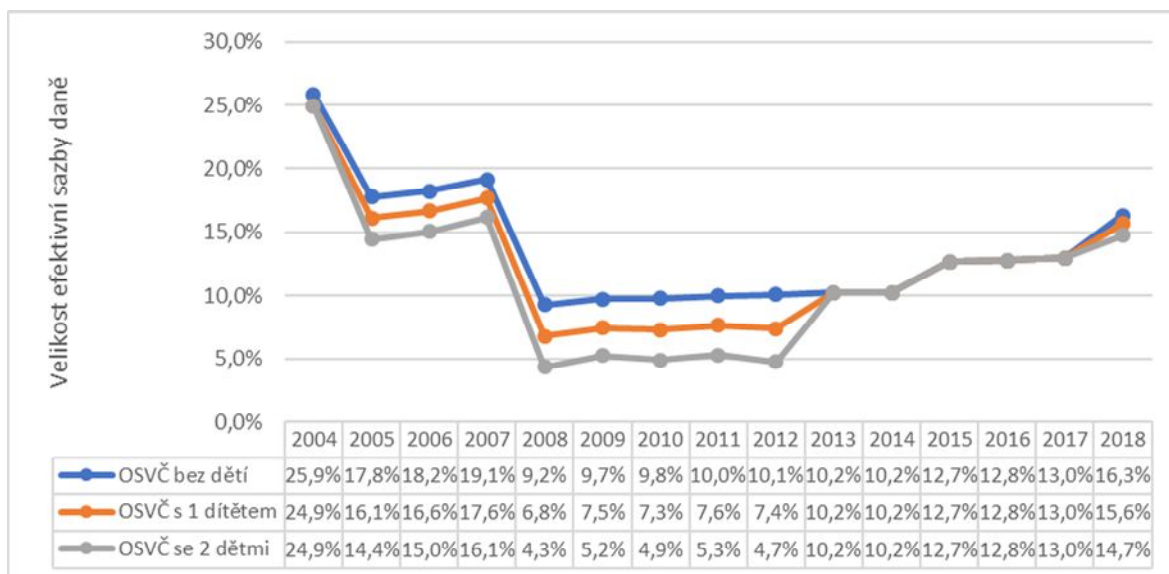
Z tabulky č. 17 lze dále pozorovat, že vlivem zvýšení paušálních výdajů od roku 2005 z 50 % na 80 % se daňová povinnost výrazně snížila. Další příčinou snížení výsledné daňové povinnosti je nahrazení nezdanitelné části základu daně na dítě v roce 2005 za daňové zvýhodnění na dítě, která se v průběhu let zvyšovalo. K nejvyššímu navýšení však došlo v roce 2008 po demografické krizi, kdy se stát rozhodl vlivem zvýšení daňového zvýhodnění na dítě podporovat poplatníky, aby měli více dětí. V roce 2008 došlo k navýšení daňového zvýhodnění na dítě z částky 6 000 Kč na 10 680 Kč.

V roce 2015-2017 nastala situace, kdy poplatník přesáhl vlivem vysokého hrubého příjmu nárokovatelné paušální výdaje, které jsou maximálně 1 600 000 Kč. Vlivem tohoto omezení tak poplatníci odvedou státu vyšší daňovou povinnost. V roce 2018 jsou paušální výdaje omezeny na částku 800 000 Kč, a tak poplatník odvede státu dvojnásobně vyšší daňovou povinnost než předchozí rok. Vlivem navrácení možnosti uplatnění daňového

zvýhodnění na dítě si může poplatník s jedním dítětem se dvěma dětmi svou daňovou povinnost snížit.

Vývoj efektivní sazby daně u všech zkoumaných poplatníků v analyzovaném období je zobrazen v následujícím obrázku 11.

Obrázek 11: Vývoj efektivní sazby daně u podnikatele působícího v rámci zemědělské živnosti pro model s koeficientem 1,67

Zdroj: Vlastní zpracování

Z obrázku č. 11 lze pozorovat, že při vzrůstajícím základu DPFO ze samostatné činnosti v letech 2004-2017 nedosahuje efektivní sazba daně zákonem stanové daňové sazby. V roce 2018 vlivem snížení limitu paušálních výdajů na 800 000 Kč a solidárního zvýšení daně nastává situace, že efektivní sazba daně u poplatníka bez dítěte překročí zákonem stanovenou sazbu daně 15 %.

V roce 2008 dochází k výraznému snížení daňové povinnosti vlivem zvýšení všech slev na dani, které mají za účel osvobodit od vysokých daní především nízkopříjmové poplatníky. V roce 2015 se efektivní sazba daně opět navyšuje, a to v důsledku daného stropu 1 600 000 Kč na paušální výdaje.

V letech 2005-2012 lze také pozorovat významný vliv daňového zvýhodnění na dítě na výslednou efektivní sazbu daně u poplatníků vyživujících děti, který jim výslednou daň snižují mezi 2 až 4 % v závislosti na počtu dětí.

4.3.2 Model s koeficientem 1,67 – řemeslná živnost

Tato modelová situace je zaměřena na podnikatele provozující řemeslnou živnost, jehož hrubý příjem dosahuje výše pětinásobku 167% průměrné mzdy. V následující tabulce č. 18 je poté ukázán vývoj daně podnikatele bez dětí, s jedním dítětem a se dvěma dětmi.

Tabulka 18: Vývoj daně/daňového bonusu u podnikatele působícího v rámci řemeslné živnosti pro model s koeficientem 1,67

Legislativa	OSVČ bez dětí	OSVČ s jedním dítětem	OSVČ se dvěma dětmi
2004	353 172 Kč	344 980 Kč	344 980 Kč
2005	177 620 Kč	171 620 Kč	165 620 Kč
2006	189 564 Kč	183 564 Kč	177 564 Kč
2007	206 300 Kč	200 300 Kč	194 300 Kč
2008	104 775 Kč	94 095 Kč	83 415 Kč
2009	45 960 Kč	35 280 Kč	24 600 Kč
2010	46 425 Kč	34 821 Kč	23 217 Kč
2011	49 515 Kč	37 911 Kč	26 307 Kč
2012	50 715 Kč	37 311 Kč	23 907 Kč
2013	52 965 Kč	52 965 Kč	52 965 Kč
2014	53 130 Kč	53 130 Kč	53 130 Kč
2015	135 120 Kč	135 120 Kč	135 120 Kč
2016	141 060 Kč	141 060 Kč	141 060 Kč
2017	159 480 Kč	159 480 Kč	159 480 Kč
2018	305 730 Kč	290 526 Kč	271 122 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování

Z tabulky č. 18 je patrné že u poplatníka podnikajícího v řemeslné živnosti nastává více zlomových bodů, které ovlivní výslednou daňovou povinnost. První zlomový bod nastává v roce 2005, kdy se výsledná daňová povinnost u poplatníků sníží o polovinu. I v případě vysokého základu DPFO ze samostatné činnosti je změna paušálních výdajů z 25 % na 50 % velice znatelná.

Vysoký základ DPFO ze samostatné činnosti pokračuje až do roku 2008, jelikož do tohoto roku platí 50% paušální výdaje. Avšak v tomto roce je základ DPFO ze samostatné činnosti snížen o polovinu oproti minulým rokům, díky zvýšení všech slev na dani.

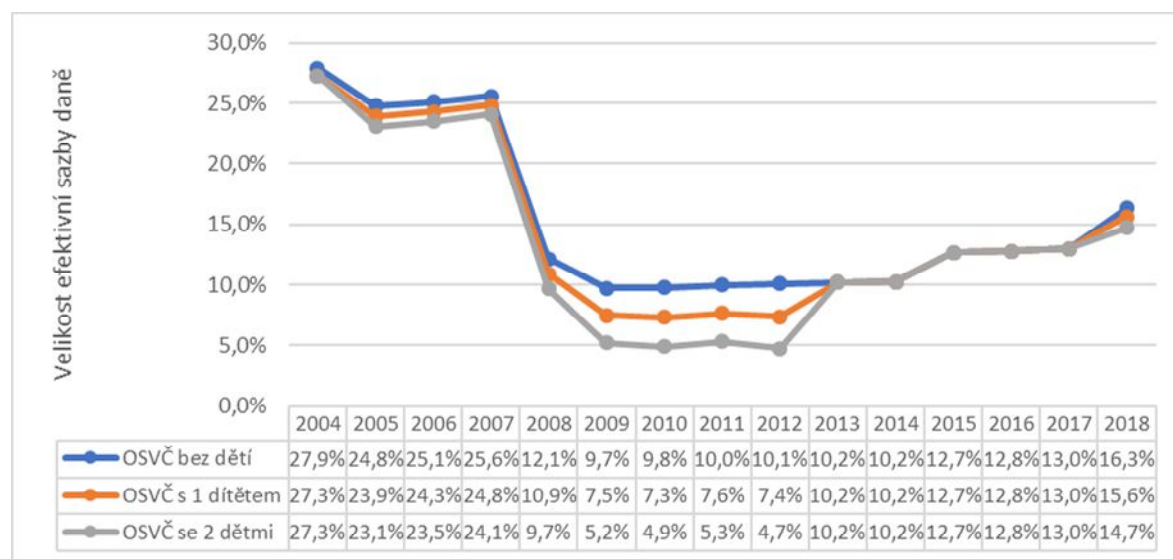
Další razantní zlom přichází v roce 2008, kdy jsou zvýšeny paušální výdaje na 80 %. Do roku 2012 si k tomu může poplatník vyživující dítě uplatnit daňové zvýhodnění na dítě a tím snížit výslednou daň k zaplacení do státního rozpočtu.

Od roku 2013 je zrušena možnost uplatnění daňového zvýhodnění na dítě na snížení výsledné daňové povinnosti při použití paušálních výdajů. Od roku 2015 jsou znevýhodněni poplatníci s vysokým hrubým příjmem i tím, že je použit strop na paušální výdaje ve výši 1 600 000 Kč.

V roce 2018 dochází ke zvýhodnění skupin poplatníků mající děti, jelikož je navrácena možnost uplatnění daňového zvýhodnění na dítě, avšak toto rozhodnutí je kompenzováno razantním snížením limitů paušálních výdajů, a tak se daňová povinnost poplatníků výrazně zvýší.

V následujícím obrázku č. 12 je poté zobrazen vývoj efektivní sazby daně v analyzovaném období u všech zkoumaných poplatníků.

Obrázek 12: Vývoj efektivní sazby daně u podnikatele působícího v rámci řemeslné živnosti pro model s koeficientem 1,67

Zdroj: Vlastní zpracování

Od roku 2004 všichni zkoumaní poplatníci spadali do progresivního daňového pásma s 32 % daňovou sazbou. Proto se efektivní sazba daně pohybuje mezi 23-27 % u poplatníků v závislosti na počtu dětí.

V roce 2008 byla progresivní sazba DPFO ze samostatné činnosti nahrazená lineární daňovou sazbou ve výši 15 %. Nejvyšší efektivní sazba od tohoto roku byla zaznamenána v roce 2017 ve výši 13 % u všech zkoumaných poplatníků, a to zejména vlivem zastropení paušálních výdajů ve výši 1 600 000 Kč a odebrání možnosti si uplatnit daňové zvýhodnění na dítě.

Nejnižší efektivní sazba daně byla naopak zaznamenána v roce 2012 ve výši 4,7 % u poplatníka vyživujícího dvě děti. Lze předpokládat, že kdyby nebyla odebrána možnost uplatnit si při paušálních výdajích daňové zvýhodnění na dítě, v dalších letech by tato sazba nebyla tak vysoká a pokračovala by ve stejném trendu.

V této modelové situaci je zobrazen poplatník převyšující zákonem stanovenou sazbu daně a to konkrétně u poplatníka bez dětí v roce 2018 a to především díky vysokému základu daně podléhajícího solidárnímu zvýšení sazby daně.

4.3.3 Model s koeficientem 1,67 – ostatní živnost

Poslední modelová situace je zaměřena na podnikatele provozující ostatní živnost, jehož hrubý příjem dosahuje výše pětinasobku 167% průměrné mzdy. V následující tabulce č. 19 je poté ukázán vývoj daně podnikatele bez dětí, s jedním dítětem a se dvěma dětmi. V následujícím obrázku č. 13 je poté znázorněn vývoj efektivní sazby daně v závislosti na počtu dětí v analyzovaném období.

Z tabulky č. 19 lze pozorovat, že poplatník se zvyšujícím se DPFO ze samostatné činnosti odvádí vysokou daňovou povinnost do státního rozpočtu ve všech zkoumaných letech. V roce 2004 lze konstatovat, že českým daňovým systémem nebyly stanoveny vhodné podmínky pro výpočet daně vzhledem k dalším rokům. V tomto roce si podnikatel pracující v rámci ostatní živnosti mohl uplatnit pouze 25% paušální výdaje. K takto vysoké částce daňové povinnosti nepřispěly ani fungující nezdánitelné části základu daně. Což bylo zčásti změněno v roce 2005, kdy byla nezdánitelná část základu daně na dítě nahrazena daňovým zvýhodněním na dítě ve výši 6 000 Kč ročně, a tak si poplatník od tohoto roku mohl výrazně snížit výslednou daň. V roce 2005 byly i razantně zvýšeny paušální výdaje na 50 %. V roce 2009 dochází k dalšímu navýšení paušálních výdajů, ale tentokrát o pouhých 10 %, a tak snížení výsledné daňové povinnosti je dané spíše zvýšením všech slev na dani včetně daňového zvýhodnění na dítě.

V roce 2015 byly zpřísněny podmínky pro paušální výdaje, kdy byl dán limit na 1 200 000 Kč, o které si maximálně může poplatník snížit své hrubé příjmy.

Nejvyšší daňovou povinnost zaplatili poplatníci v roce 2018, kdy se lze dle vývoje domnívat, že tyto podmínky nebyly vhodně postavené, i když byla navržena možnost daňového zvýhodnění na dítě, daňová povinnost poplatníka je téměř dvojnásobná oproti minulým rokům. Za takto vysokou částku daňové povinnosti může především snížení limitů paušálních výdajů na 600 000 Kč.

Tabulka 19: Vývoj daně/daňového bonusu u podnikatele působícího v rámci ostatní živnosti pro model s koeficientem 1,67

Legislativa	OSVČ bez dětí	OSVČ s jedním dítětem	OSVČ se dvěma dětmi
2004	353 172 Kč	344 980 Kč	344 980 Kč
2005	234 964 Kč	228 964 Kč	222 964 Kč
2006	249 948 Kč	243 948 Kč	237 948 Kč
2007	270 876 Kč	264 876 Kč	258 876 Kč
2008	137 175 Kč	126 495 Kč	115 815 Kč
2009	116 760 Kč	106 080 Kč	95 400 Kč
2010	117 690 Kč	106 086 Kč	94 482 Kč
2011	123 885 Kč	112 281 Kč	100 677 Kč
2012	126 270 Kč	112 866 Kč	99 462 Kč
2013	130 770 Kč	130 770 Kč	130 770 Kč
2014	131 115 Kč	131 115 Kč	131 115 Kč
2015	208 357 Kč	208 357 Kč	208 357 Kč
2016	215 740 Kč	215 740 Kč	215 740 Kč
2017	238 640 Kč	238 640 Kč	238 640 Kč
2018	403 273 Kč	388 069 Kč	368 665 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování

Z obrázku č. 13 lze vidět, že vlivem zvyšujícího se základu DPFO se rozdíl efektivní sazby daně mezi poplatníky v závislosti na počtu dětí výrazně nemění. V letech 2004 až 2007 se efektivní sazba daně u jednotlivých poplatníků liší v závislosti na počtu dětí maximálně o 1,3 %. Lze tedy konstatovat, že na efektivní sazbu daně při zvyšujícím se základu daně má větší vliv progresivní zdanění než slevy na dani či daňové zvýhodnění na dítě.

V letech 2008 až 2012 dochází k vyššímu rozdílu efektivních sazeb u jednotlivých poplatníků v závislosti na počtu dětí. Zvýšení tohoto rozdílu je způsobené především

zrušením progresivní sazby DPFO ze samostatné činnosti a nahrazení lineární sazbou DPFO ze samostatné činnosti ve výši 15 %. V těchto letech také dochází k postupnému navyšování daňového zvýhodnění na dítě, kdy tato změna nepůsobí na efektivní sazbu daně ve velkém měřítku.

Z obrázku lze také pozorovat, že nejnižší efektivní sazba daně je zaznamenána v letech 2010 a 2012 ve výši 9,9 % u poplatníka vyživujícího dvě děti. V roce 2010 dochází k navýšení daňového zvýhodnění na dítě na částku 11 604 Kč a v roce 2012 na částku 13 404 Kč na jedno vyživované dítě. Na základě toho se lze domnívat, že zvýšení daňového zvýhodnění na dítě bylo v tomto roce v případě zvyšujícího se základu DPFO ze samostatné činnosti zvoleno adekvátním způsobem.

V případě vysokého základu DPFO ze samostatné činnosti u podnikatele vykonávajícího ostatní živnost převyší v roce 2018 efektivní sazba daně zákonem stanovenou sazbu daně 15 %, a to vlivem působení solidárního zvýšení sazby daně ve výši 7 %. Možný vliv na převyšující efektivní sazbu daně zákonem stanovenou sazbu daně může mít vliv i zpřísnění podmínek pro uplatňování paušálních výdajů. Úkolem solidárního zvýšení daně je právě zatížit vyšší daní poplatníky vykazující vysoký základ daně.

Obrázek 13: Vývoj efektivní sazby daně u podnikatele působícího v rámci ostatní živnosti pro model s koeficientem 1,67

Zdroj: Vlastní zpracování

5 Zhodnocení a zdůraznění hlavních faktorů na vývoj daňového zatížení OSVČ

V poslední kapitole je provedena komparace modelových situací daňového zatížení u OSVČ za jednotlivé roky 2004 až 2018 a jsou hledány hlavní faktory, který tento vývoj ovlivnily.

Komparace modelových situací ukazuje na skutečnost, že poplatník s nižším vykazovaným příjmem dosahuje snadněji daňového bonusu než poplatník s vyšším příjmem. Na tuto skutečnost poukázala i Jahodová a Godarová (2013), kteří se domnívají, že se český daňový systém působením daňového zvýhodnění na dítě v podobě daňového bonusu zaměřuje zejména na nízkopříjmové poplatníky. To však nezpůsobuje vyšší výnos z daní pro nízkopříjmové poplatníky. V případě vypočtené daně či daňového bonusu představuje daňové zvýhodnění na dítě stejnou hodnotu.

Téměř ve všech modelových situacích nedosáhla efektivní sazba daně výše skutečné sazby daně z příjmů fyzických osob. Pouze v případě vysokého základu DPFO ze samostatné činnosti u podnikatele vykonávajícího zemědělskou, řemeslnou i ostatní živnost v roce 2018 převýšila efektivní sazba daně zákonem stanovenou sazbu daně 15 % u všech zkoumaných poplatníků (vyjma podnikatele se dvěma dětmi působícího v rámci zemědělské a ostatní živnosti), a to vlivem působení solidárního zvýšení daně ve výši 7 %, a razantním snížení limitů na paušální výdaje.

Ačkoliv je od roku 2008 v České republice zavedena lineární sazba daně ve výši 15 %, výsledná DPFO lineární není. Lineární sazbu daně ovlivňují slevy na dani, v tomto případě především sleva na poplatníka a sleva na dani na dítě. Tyto slevy na dani zajišťují progresivitu daně u poplatníků, jelikož částky slev na dani jsou konstantní a na různý příjem a stejný počet dětí působí odlišně.

Efektivní sazba daně tak nemůže nikdy dosáhnout zákonem stanovené sazby daně, jelikož na ni působí slevy na dani. Slevy na dani působí zejména na nízkopříjmové poplatníky, v tomto případě na podnikatele s 67 % průměrnou mzdou, což je účelem zavedení slev na dani, zvýhodňovat zejména poplatníky s nízkým příjmem.

Dílčím cílem této práce bylo však nalézt hlavní faktory působící na vývoj daňového zatížení OSVČ v letech 2004 až 2018, které působí na výslednou daň jednotlivých poplatníků ve všech příjmových kategoriích.

Prvním důležitým faktorem, který hrál velkou roli byla změna v roce 2005, kdy došlo k nahrazení nezdaniitelné části základu daně na dítě za daňové zvýhodnění na dítě, které umožňuje nízkopříjmovým poplatníkům dosáhnout daňového bonusu, který si mohou díky této změně legislativy nárokovat od státu. Pro zjištění, jak působí sleva na dani na dítě u nízkopříjmových rodin, bude použit poplatník s nízkým příjmem. V tabulce č. 20 jsou srovnání poplatníci s jedním dítětem a se dvěma dětmi mezi lety 2004 a 2005.

Tabulka 20: Vliv zrušení nezdaniitelné části základu daně na dítě

	Živnostník s jedním dítětem		Živnostník se dvěma dětmi	
	2004	2005	2004	2005
Příjmy	420 000	420 000	420 000	420 000
Paušální výdaje 50 %	210 000	210 000	210 000	210 000
Základ daně	210 000	210 000	210 000	210 000
Nezdaniitelná částka na dani				
a) na poplatníka	38 040	38 040	38 040	38 040
b) na dítě	25 560		25 560	
Daň	7 440	12 560	7 440	12 560
Daňové zvýhodnění na vyživované dítě		6 000		12 000
Na druhé dítě				
Splatná daň	7 440	6 560	7 440	560
Změna čistého příjmu		880		6 880

Zdroj: Vlastní zpracování

Živnostníkovi s jedním dítětem se pomocí nahrazení nezdaniitelné části základu daně na dítě za slevu na poplatníka zvýší příjem o 880 Kč. Nezdaniitelná část základu daně na dítě se při zvyšujícím se počtu dětí nemění, což znamená výrazné zlepšení pro poplatníky vyživující více dětí. Živnostník se dvěma dětmi si tak zvýší čistý příjem o 6 880 Kč.

Kromě nezdaniitelné části základu daně na dítě byla v roce 2006 také nahrazena základní nezdaniitelná část základu daně za slevu na poplatníka ve výši 7 200 Kč. Tato

sleva byla v roce 2008 zvýšena na částku 24 840 Kč, která se doposud nezměnila. Následující tabulka č. 21 potom ukazuje působení slevy na poplatníka v letech 2005 a 2006 u poplatníka bez dětí.

Tabulka 21: Vliv zrušení základní nezdanitelné části základu daně

	2005	2006
Příjmy	1 000 000	1 000 000
Paušální výdaje 50 %	500 000	500 000
Základ daně	500 000	500 000
Nezdanitelná částka na dani		
a) na poplatníka	38 040	
Daň	108 276	115 228
Sleva na poplatníka		7 200
Daň po slevách	108 276	108 028
Splatná daň	108 276	108 028
Změna čistého příjmu		248

Zdroj: Vlastní zpracování

Sleva na poplatníka přináší mírné zvýšení čistého příjmu poplatníka. Zatímco v roce 2005 se pomocí nezdanitelné části základu daně snižoval základ DPFO ze samostatné činnosti, od roku 2006 se pomocí slevy na poplatníka snižuje vypočtená DPFO ze samostatné činnosti.

V roce 2008 přinesla daňová reforma výrazné změny ve zdaňování příjmů poplatníků. V souvislosti se sazbou daně došlo k nahrazení progresivní sazby daně za lineární sazbu daně ve výši 15 %, která má vysoký vliv na všechny skupiny poplatníků. Jelikož by tato změna postihla především nízkopříjmové poplatníky, bylo toto rozhodnutí kompenzováno razantním zvýšením všech slev na dani. V následující tabulce č. 22 je poté znázorněn vliv na konečnou výši daně u živnostníka bez dítěte a s jedním dítětem mezi lety 2007 a 2008.

Omezení daňového zvýhodnění na dítě zasáhne zejména živnostníky, kteří mají samostatnou činnost jako jediný zdroj příjmů. V tabulce č. 23 jsou srovnáni dva živnostníci, živnostník s jedním dítětem a se dvěma dětmi.

Oba tito podnikatelé si mohli do roku 2012 snížit výslednou daňovou povinnost o daňové zvýhodnění na dítě, a tak jim vznikl nárok na daňový bonus. Tato možnost jim byla

odebrána v roce 2013, kdy budou muset zaplatit daň. Čistý příjem poplatníků se tak v roce 2013 sníží.

Tabulka 22: Vliv zavedení rovné daně a zvýšení slev na dani

	Živnostník bez dětí		Živnostník s jedním dítětem	
	2007	2008	2007	2008
Příjmy	1 000 000	1 000 000	1 000 000	1 000 000
Paušální výdaje 50 %	500 000	500 000	500 000	500 000
Základ daně	500 000	500 000	500 000	500 000
Daň	115 228	75 000	115 228	75 000
Sleva na poplatníka	7 200	24 840	7 200	24 840
Daň po slevách	108 028	50 160	108 028	50 160
Daňové zvýhodnění na vyživované dítě			6 000	10 680
Splatná daň	108 028	50 160	102 028	39 480
Změna čistého příjmu		57 868		62 548

Zdroj: Vlastní zpracování

V roce 2008 lze pozorovat výrazné zvýšení čistého příjmu poplatníka bez dětí i s jedním dítětem. Zavedení lineární sazby daně ve výši 15 % v roce 2008 a zároveň zvýšení všech slev na dani pomáhá snížit daňovou povinnost poplatníkům.

Tabulka 23: Vliv zrušení daňového zvýhodnění na dítě

	Živnostník s jedním dítětem		Živnostník se dvěma dětmi	
	2012	2013	2012	2013
Příjmy	420 000	420 000	420 000	420 000
Paušální výdaje 60 %	252 000	252 000	252 000	252 000
Základ daně	168 000	168 000	168 000	168 000
Daň	25 200	25 200	25 200	25 200
Sleva na poplatníka	24 840	24 840	24 840	24 840
Daň po slevách	360	360	360	360
Daňové zvýhodnění na vyživované dítě	13 404		13 404	
Na druhé dítě			13 404	
Splatná daň		360		360
Daňový bonus	13 044		26 448	
Změna čistého příjmu		-13 404		-26 808

Zdroj: Vlastní zpracování

Další zasaženou skupinou poplatníků, jsou živnostníci mající vysoký příjem, jejichž příjem podléhá od roku 2013 solidárnímu zvýšení dani. Poplatníkovi se zvýší daň o 7 %, jestliže za kalendářní rok 2013 přesáhne jeho základ daně (příjmy – výdaje) výše 1 242 432 Kč. Z každé koruny poté zaplatí poplatník od roku 2013 daň z příjmů ve výši 22 %. Následující tabulka č. 24 poté porovnává bezdětnou osobu vykonávající ostatní živnost s příjmem 5 mil. v roce 2012 a 2013.

Tabulka 24: Vliv zavedení solidární sazby daně

	2012	2013
Příjmy	5 000 000	5 000 000
Paušální výdaje 80 %	3 000 000	3 000 000
Základ daně	2 000 000	2 000 000
Daň	300 000	353 030
Sleva na poplatníka	24 840	24 840
Daň po slevách	275 160	328 190
Splatná daň	275 160	328 190
Změna čistého příjmu		-53 030

Zdroj: Vlastní zpracování

Zavedení solidárního zvýšení na dani v roce 2013 má za následek zvýšení daňové povinnosti poplatníka a následně snížení čistého příjmu.

Dalším faktorem ovlivňující daňové zatížení živnostníků je omezení paušálních výdajů. Od roku 2015 jsou zavedeny limity na paušální výdaje u zemědělské a řemeslné činnosti ve výši 1 600 000 Kč a u ostatní živnosti tento limit činí 1 200 000 Kč. Další omezení paušálních výdajů nastává v roce 2018, kdy jsou stanoveny limity paušálních výdajů u zemědělské a řemeslné živnosti ve výši 800 000 Kč a u ostatních živností ve výši 600 000 Kč. Následující tabulka č. 25 pak porovnává daňové zatížení živnostníka před omezením paušálních výdajů a po zavedení limitů na jednotlivé živnosti.

Důležitým faktorem je také navrácení daňového zvýhodnění na dítě v roce 2018, které pomůže živnostníkům dosáhnout daňového bonusu při nízkých příjmech. Do roku 2017 živnostníci při paušálních výdajích o tuto možnost přicházeli. Následně jsou v tabulce č. 26 porovnání dva živnostníci, živnostník s jedním dítětem a živnostník se dvěma dětmi.

Tabulka 25: Vliv omezení paušálních výdajů

	Živnostník - zemědělská a řemeslná živnost 80 % paušál			Živnostník - ostatní živnost 60 % paušál		
	2014	2015 až 2017	2018	2014	2015 až 2017	2018
Příjmy	3 000 000	3 000 000	3 000 000	3 000 000	3 000 000	3 000 000
Paušální výdaje	2 400 000	1 600 000	800 000	1 800 000	1 200 000	600 000
Základ daně	600 000	1 400 000	2 200 000	1 200 000	1 800 000	2 400 000
Daň	90 000	210 000	330 000	180 000	270 000	360 000
Sleva na poplatníka	24 840	24 840	24 840	24 840	24 840	24 840
Daň po slevách	65 160	185 160	305 160	155 160	245 160	335 160
Splatná daň	65 160	185 160	305 160	155 160	245 160	335 160
Změna čistého příjmu		-120 000	-185 160		-90 000	-245 160

Zdroj: Vlastní zpracování

Zavedení limitů na paušální výdaje a další omezení v roce 2018 výrazně zvyšuje poplatníkům daňovou povinnost. Čistý příjem poplatníků se tak snižuje.

Tabulka 26: Vliv navrácení daňového zvýhodnění na dítě

	Živnostník s jedním dítětem		Živnostník se dvěma dětmi	
	2017	2018	2017	2018
Příjmy	420 000	420 000	420 000	420 000
Paušální výdaje 60 %	252 000	252 000	252 000	252 000
Základ daně	168 000	168 000	168 000	168 000
Daň	25 200	25 200	25 200	25 200
Sleva na poplatníka	24 840	24 840	24 840	24 840
Daň po slevách	360	360	360	360
Daňové zvýhodnění na vyživované dítě		15 204		15 204
Na druhé dítě				19 404
Splatná daň	360		360	
Daňový bonus		-14 844		-34 248
Změna čistého příjmu		14 484		33 888

Zdroj: Vlastní zpracování

Zatímco v roce 2017 jsou poplatníci povinni odvést státu daňovou povinnost, v roce 2018 si mohou nárokovat, díky navrácení daňového zvýhodnění na dítě, daňový bonus.

V případě živnostníka se dvěma dětmi se daňový bonus zvyšuje. Oba tito podnikatelé si tak v roce 2018 zvýší svůj čistý příjem.

5.1 Dopad jednotlivých faktorů na vývoj inkasa DPFO ze samostatné činnosti

Z výpočtu daňového zatížení modelových situací bylo zjištěno, že na stagnaci vývoje inkasa DPFO ze samostatné činnosti v roce 2006 negativně působilo nahrazení nezdanitelné části základu daně na dítě za daňové zvýhodnění na dítě v roce 2005 a zvýšení paušálních výdajů, které umožní snížit poplatníkům daňovou povinnost. Tuto skutečnost potvrzuje i Ministerstvo financí ČR (2019) ve zprávě „Informace o daňové správě z roku 2006“.

Z údajů zjištěných výpočty daňového zatížení poplatníků v této práci bylo dále zjištěno, že v roce 2007 mělo negativní vliv na výběr daně DPFO ze samostatné činnosti nahrazení základní nezdanitelné části základu daně za slevu na poplatníka. Na tento pokles mohla mít také vliv úprava prvních dvou progresivních sazeb daně, která byla snížena u prvních dvou daňových pásem o 2 %, a také rozšíření daňového pásma.

V roce 2008 nedochází k žádné výrazné legislativní změně z hlediska DPFO ze samostatné činnosti, a tak se výběr DPFO ze samostatné činnosti navyšuje, a to zejména dle Ministerstva financí ČR (2019) díky zvyšování případů využívající institut společného zdanění manželů, který v této práci není zkoumán.

V roce 2009 se inkaso DPFO výrazně snížilo. Podle výpočtů bylo zjištěno, že má na tento pokles vliv především nahrazení progresivní sazby DPFO ze samostatné činnosti za lineární sazbu DPFO ze samostatné činnosti ve výši 15 %. Nejen rovná sazba daně má vliv na takto nízký výběr DPFO ze samostatné činnosti, ale také i výrazné zvýšení slevy na poplatníka ze 7 200 Kč na 24 840 Kč a zvýšení částek daňového zvýhodnění na dítě. Právě zvýšení těchto slev dle Drába a Drábové (2008), má kompenzovat nízkopříjmovým poplatníkům zavedení lineární sazby daně. V roce 2010 toto snížení pokračuje, i když částka inkasa mírně naroste. Toto snížení daňové povinnosti za roky 2008 a 2009 je způsobené dle Ministerstva financí ČR, především působící hospodářskou krizí. V roce 2009 také dochází mimo jiné k navýšení paušálních výdajů až o 20 % oproti roku 2008.

V roce 2011 dochází k dalšímu poklesu vybrané DPFO ze samostatné činnosti do veřejného rozpočtu. Na tento pokles má možný vliv zvýšení daňového zvýhodnění na dítě

z roku 2009 ve výši 10 680 Kč na výši 11 604 Kč v roce 2010. V roce 2012 dochází k mírnému navýšení, kde z výpočtu daňového zatížení lze konstatovat, že v letech, kdy nedochází k navýšení daňového zvýhodnění na dítě, se daňové zatížení poplatníků zvyšuje. V roce 2013 dochází totiž opět k poklesu DPFO ze samostatné činnosti, a to možným vlivem navýšení daňového zvýhodnění na dítě ve výši 13 404 Kč.

Snižování inkasa DPFO vyvrcholilo v roce 2014, kdy bylo zavedeno solidární zvýšení DPFO ve výši 7 % na vysoké příjmy poplatníků. Z výpočtu míry zdanění bylo zjištěno, že efektivní sazba daně byla u všech zkoumaných poplatníků v závislosti na počtu dětí stejná, a to z důvodu zrušení možnosti využít daňové zvýhodnění na dítě při paušálních výdajích. V roce 2015 začíná mít pozitivní vliv na inkaso DPFO odebrání možnosti použít daňové zvýhodnění na dítě.

V roce 2016 až 2018 lze zaznamenat z hlediska inkasa DPFO enormní nárůst. Kdy v roce 2016 lze z výpočtů DPFO ze samostatné činnosti přisuzovat zavedení limitů na paušální výdaje. Dle Ministerstva financí ČR mělo na toto zvýšení velký vliv zavedení kontrolního hlášení či zavedení elektronické evidence tržeb. Dále také pozitivně působilo odebrání možnosti daňového zvýhodnění na dítě, a tak lze i z výpočtů míry zdanění pozorovat, že se zvyšuje efektivní sazba daně u zkoumaných poplatníků. Zejména mělo odebrání možnosti daňového zvýhodnění na dítě vliv na poplatníky s dětmi.

Lze tedy konstatovat, že na zvyšující se inkaso DPFO ze samostatné činnosti mělo především vliv odebrání možnosti daňového zvýhodnění na dítě.

Závěr

Hlavním cílem diplomové práce bylo vyhodnotit vývoj daňového zatížení příjmů osob samostatně výdělečně činných. Pomocí výpočtů míry zdanění poplatníků bylo zjištěno, jak moc je ovlivněno daňové zatížení poplatníka legislativními změnami prováděné českým daňovým systémem v průběhu let, které jsou mimo jiné v podobě nezdanitelných částí základu daně, slev na dani a procentuálních změn paušálních výdajů. Výsledky byly zjištěny pomocí výpočtu efektivních sazeb daně v letech 2004-2018.

V této práci byl zvolen podnikatel využívající paušální výdaje v řemeslné, zemědělské a ostatní živnosti, který včetně základní nezdanitelné části základu daně (v letech 2004-2005), respektive základní slevy na poplatníka (v letech 2006-2018), uplatňuje nezdanitelnou část základu daně na dítě (v roce 2004), resp. daňové zvýhodnění na vyživované dítě (v letech 2005-2018). Provedené výpočty poté vedly ke zjištění, jak je daňový poplatník zatížen daní z příjmů fyzických osob v letech 2004-2018.

Daňové zatížení poplatníků bylo zkoumáno ve 3 příjmových kategoriích. U podnikatele s příjmem ve výši pětinasobku 67%, 100% a 167% průměrné mzdy v závislosti na počtu dětí. Modelové situace byly zkoumány na podnikateli bez dítěte, podnikateli s jedním vyživovaným dítětem a podnikateli se dvěma vyživovanými dětmi.

Výpočty efektivních sazeb daně ukázaly na skutečnost, že tyto legislativní změny mají výrazný vliv na efektivní sazbu daně. Téměř ve všech případech modelových situacích nedosáhla efektivní sazba daně zákonem stanovené sazby daně. Pouze v případě vysokého základu daně DPFO u podnikatele vykonávajícího zemědělskou, řemeslnou i ostatní živnost v roce 2018 převýšila efektivní sazba daně zákonem stanovenou sazbu daně 15 % u všech zkoumaných poplatníků (vyjma podnikatele se dvěma dětmi působícího v rámci zemědělské a ostatní živosti), a to vlivem působení solidárního zvýšení daně a razantním snížení limitů na paušální výdaje.

Z provedené analýzy a vyhodnocení daňového zatížení podnikatelů v závislosti na výši jejich příjmu je možno konstatovat, že garantovaná lineární daň je vlivem slev na dani ve skutečnosti progresivní v závislosti na výši příjmu a počtu vyživovaných dětí. Státem stanovené slevy tím plní funkci sociální podpory u nízkopříjmových skupin podnikatelů.

Dílčí cíl práce zkoumal, jaké faktory na vývoj daňového zatížení podnikatele působí. Za hlavní faktory působící na daňové zatížení podnikatelů lze pokládat nahrazení základní nezdanitelné části základu daně za slevu na poplatníka, nahrazení nezdanitelné části

základu daně na dítě za daňové zvýhodnění na vyživované dítě, nahrazení progresivní sazby DPFO za lineární sazbu DPFO ve výši 15 %, omezení daňového zvýhodnění na dítě při používání paušální výdajů, zavedení solidárního zvýšení daně a zavedení limitů na paušální výdaje.

6 Seznam použitých zdrojů

ADAMCZYK, Adam, MORAWSKI, Leszek, NENEMAN, Jarek, 2018. *Why do we need self-employed persons? Some economic reflections, mainly tax related ones*. mBank – CASE Seminar Proceedings No. 159/2018, CASE-Center for Social and Economic Research., 7-10. ISBN 978-83-7178-678-5.

BAŠTÝŘ, Ivo, BRACHTL, Miloš, VLACH, Jan, 2007. *Terénní šetření o sociálním a ekonomickém postavení osob samostatně výdělečně činných v ČR 2006, analýza výsledků* [cit. 2019-08-18]. [online]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_252.pdf

BLECHOVÁ, Beáta, 2012. *Progresivní nebo "rovná" daň - ekonomické i politické dilema*. *Politická ekonomie*, 60(5), 649-667. doi: 10.18267/j.polek.868.

BOSCH, Nicole, DE BOER, Henk-Wim, 2019. *Income and occupational choice responses of the self-employed to tax rate changes: Heterogeneity across reforms and income*. *Labour Economics*. 58, 1-20. doi: 10.1016/j.labeco.2019.02.005.

ČSSZ, Česká správa sociálního zabezpečení, 2019a. *Obecné informace*. [online]. [cit. 2019-08-15]. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz/obecne-informace-osvc>

ČSSZ, Česká správa sociálního zabezpečení, 2019b. *OSVČ zbystřete. Termin pro podání přehledu o příjmech a výdajích je ve čtvrtek 2. května*. [online]. [vid. 2019-08-15]. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz/-/osvc-zbystrete-termin-pro-podani-prehledu-o-prijmech-a-vydajich-je-ve-ctvrtek-2-kvetna>

ČSSZ, Česká správa sociálního zabezpečení 2019c. *Tiskové zprávy 2009-2019* [vid. 2019-08-18]. [online]. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz/tiskove-zpravy-2019>

DOMANÍKOVÁ, Ivana, 2019. *Požadavek AMSP ČR vyslyšen: Jeden paušální odvod pro živnostníky. Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR*. [online]. [cit. 2018-08-15]. Dostupné z: <http://amsp.cz/pozadavek-amsp-cr-vyslysen-jeden-pausalni-odvod-pro-zivnostniky/>

DRÁB, Ondřej, DRÁBOVÁ, Milena, 2008. *Změny v daňových předpisech od 1.1.2008*. *Daně a právo v praxi*. 2008, 1, s. 2-13.

European Commission, 2019. *Taxation trends in the European Union*. Directorate General Taxation and Customs Union. doi:10.2778/351385.

Finanční správa 2018. *Údaje z výběru daní: Vývoj inkasa vybraných daní v ČR v letech 1993-2018*. [online]. [cit. 2019-07-10]. Dostupné z: <https://www.financnisprava.cz/cs/dane/analyzy-a-statistiky/udaje-z-vyberu-dani>

FRIEDRICH, Václav, MAKOVÁ, Kateřina, ŠIROKÝ, Jan, 2012. *Testing the Predicative Ability of the Tax Progressiveness Indices*. *Ekonomie a Management*, 15(1), 4-16.

GOLA, Petr, 2017. *Daňová zátěž OSVČ je za rok 2016 citelně nižší než před 10 lety.* Finance.cz. [online]. [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/487790-danova-zatez-osvc-2016/>

HAVLÍČEK, Karel, 2017. *AMSP ČR: Výdajové paušály na dvojnásobek.* Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR. [online]. [cit. 2019-08-15]. Dostupné z: <http://amsp.cz/amsp-cr-vydajove-pausaly-na-dvojnásobek/>

JAHODA, Robert, a GODAROVÁ, Jana, 2013. *Family policy in the Czech Republic: Redistribution of wealth through the child tax bonus.* Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis, 61(7), 2213-2220. doi:10.11118/actaun201361072213.

JÁNOŠÍKOVÁ, Petra, MRKÝVKA, Petr, TOMAŽIČ, Ivan, 2009. *Finanční a daňové právo.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN: 978-80- 7380-155-7.

KANDLER, Ladislav, 2013. *Skutečné výdaje a paušální výdaje.* Portál pohoda. [online]. [cit. 2019-08-15]. Dostupné z: <https://portal.pohoda.cz/pro-podnikatele/uz-podnikam/skutečne-vydaje-a-pausální-vydaje-%E2%80%93-vyhody-a-nevyh/>

KANDLER, Ladislav, 2015. *Rozdíl mezi vedením účetnictví a daňovou evidencí.* Portál pohoda. [online]. [cit. 2019-08-15]. Dostupné z: <https://portal.pohoda.cz/pro-podnikatele/chci-zacit-podnikat/rozdil-mezi-vedenim-ucetnictvi-a-danovou-evidenci/>

KLIMEŠOVÁ, Ludmila, 2014. *Daňová optimalizace: praktická pomůcka k daňové optimalizaci.* Praha: Ústav práva a právní vědy. ISBN: 978-80-87974-06-3.

KUBÁTOVÁ, Květa, 2010. *Daňová teorie a politika.* 5., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika. ISBN 978-80-7357-574-8.

MACHÁČEK, Ivan, 2010. *Daň z příjmů fyzických osob 2010: praktická pomůcka k daňové optimalizaci.* V Praze: C.H. Beck. ISBN 978-80-7400-188-8.

MFČR, Ministerstvo financí České republiky, 2016. *Studie – specifikace projektu Elektronická evidence tržeb.* [online]. [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/odborne-studie-a-vyzkumy/2016/studie-eet-23692>

MFČR, Ministerstvo financí České republiky, 2019. *Zprávy o činnosti finanční a celní správy za rok 2004-2018.* [online]. [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/dane/danove-a-celni-statistiky/zpravy-o-cinnosti-financni-a-celni-sprav>

MPSV, Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2019. *Narizení vlády.* [online]. [cit.2019-09-05]. <https://www.mpsv.cz/narizeni-vlady>

MORÁVEK, Daniel, 2016. *Kdy už se ten propad zastaví? Počet OSVČ hlavních se opět snížil*. Podnikatel.cz. [online]. [cit. 2019-08-15]. Dostupné z: <https://www.podnikatel.cz/clanky/kdy-uz-se-ten-propad-zastavi-pocet-osvc-hlavnich-se-opet-snizil/>

NIEDEMEIEROVÁ, Jana, 2019. *Prokázat švarcsystém je u řady oborů složité a inspektoři je raději ani nekontrolují, říká advokát Ondřej Chlada*. Hospodářské noviny. [online]. [cit. 2019-08-18]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-66493000-prokazat-svarcsystem-je-u-rady-oboru-velmi-slozite>

OECD, 2018. *Self-employment rate (indicator)*. doi: 10.1787/fb58715e-en

OECD 2019, *Taxing Wages 2019*, Paris: OECD Publishing, https://doi.org/10.1787/tax_wages-2019-en.

PRŮŠA, Ladislav, BAŠTÝŘ, Ivo, BRACHTL, Miloš, VLACH Jan, 2008. Sociálně ekonomické postavení osob samostatně výdělečně činných v české společnosti. *Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i.* [online]. [cit. 2019-08-18]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_277.pdf

PRŮŠA, Ladislav, VLACH, Jan, HOLUB Martin, KROUPA, Aleš, SZABO, Július, VANČUROVÁ, Alena, 2013. *Sociálně-ekonomické postavení osob samostatně výdělečně činných v ČR v hospodářské krizi a souvislosti se systémem sociálního zabezpečení*. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i. [online] [cit. 2019-08-18]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_367.pdf

SCHILLEROVÁ, Alena, 2017. AMSP ČR: *Výdajové paušály na dvojnásobek*. Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR. [online]. [cit. 2019-08-15]. Dostupné z: <http://amsp.cz/amsp-cr-vydajove-pausaly-na-dvojnásobek/>

SINGLETON, W. R., NAKAMURA, T., 2016. *An international comparison of tax base erosion due to tax expenditures*. International Journal Of Business, Accounting, & Finance, 10(1), 54-68.

SKÁLOVÁ, Jana, 2013. *Změny v daňové zátěži fyzických osob od roku 2013*. Český finanční a účetní časopis, 2013(2), 25-37. doi: 10.18267/j.cfuc.337.

ŠIROKÝ, Jan, MAKOVÁ, Kateřina, 2008. *Změny v daňové progresivitě u daně z příjmů fyzických osob zaměstnance v České republice v letech 1993-2008*. Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně: Provozně ekonomická fakulta. Brno, 2008.

ŠKOP, M., 2019. *Efekt EET a kontrolních hlášení na výběr daní za roky 2016 a 2017: Diskuse odhadů MF ČR*. Piráti.cz. [online]. [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <https://www.pirati.cz/assets/pdf/eet-kontrolni-hlaseni.pdf>

TOLOČKOVÁ, Michaela. *Daňové zvýhodnění na vyživované dítě a jeho vliv na míru zdanění v České republice v letech 2005 až 2017*. 2018. Bakalářské práce. Univerzita J.E.

Purkyně v Ústí nad Labem, Katedra ekonomie a managementu. Vedoucí práce Lucie Horáčková.

VANČUROVÁ, Alena, LÁCHOVÁ, Lenka, 2018. *Daňový systém ČR*. Praha 1: VOX.

VÍTEK, Leoš, 2011. *Fiscal Instruments of a Support of the Families with Children and their Changes in Developed Countries*. European Financial and Accounting Journal, 2011, 6 (4), 60–84.

Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky, 2019. *Informace pro OSVČ: Minimální výše záloh*. [online]. [cit. 2019-09-05]. Dostupné z: <https://www.vzp.cz/platci/informace/osvc/zalohy-na-pojistne/minimalni-vyse-zaloh>

Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2019. *Vývoj hlavních ekonomických a sociálních ukazatelů ČR*. [online]. [vid. 2019-09-05]. Dostupné z: <https://www.vupsv.cz/vybrane-projekty/vyvoj-hlavnich-ekonomickych-a-socialnich-ukazatelu-cr/>

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

Zákon č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů.

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání.

ZÁMEČNÍKOVÁ, Aneta, 2019. *Daňové aspekty elektronické evidence tržeb*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlín: Fakulta managementu a ekonomiky, Ústav financí a účetnictví [vid. 2019-09-05]. Dostupné z: <http://hdl.handle.net/10563/45221>.

ŽUROVEC, Michal, 2019. *Plnění státního rozpočtu ČR za leden až říjen 2019*. Ministerstvo financí České republiky. [online]. [cit. 2019-08-15]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2019/pokladni-plneni-sr-36518>

7 Přílohy

Příloha 1: Násobky průměrných mezd v letech 2004-2018

Rok	0,67	1	1,67
2004	135 378 Kč	202 056 Kč	337 434 Kč
2005	143 795 Kč	214 620 Kč	358 415 Kč
2006	151 425 Kč	226 008 Kč	377 433 Kč
2007	161 918 Kč	241 668 Kč	403 586 Kč
2008	173 342 Kč	258 720 Kč	432 062 Kč
2009	189 382 Kč	282 660 Kč	472 042 Kč
2010	190 620 Kč	284 508 Kč	475 128 Kč
2011	198 910 Kč	296 880 Kč	495 790 Kč
2012	202 101 Kč	301 644 Kč	503 745 Kč
2013	208 107 Kč	310 608 Kč	518 715 Kč
2014	208 574 Kč	311 304 Kč	519 878 Kč
2015	213 952 Kč	319 332 Kč	533 284 Kč
2016	217 128 Kč	324 072 Kč	541 200 Kč
2017	226 985 Kč	338 784 Kč	565 769 Kč
2018	241 031 Kč	359 748 Kč	600 779 Kč

Zdroj: MPSV (2019), vlastní zpracování